

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему СПОСОБИ ДОСЯГНЕННЯ ПОМ'ЯКШУВАЛЬНОГО ЕФЕКТУ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0351-1а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Меліна Дарія Віталіївна

Керівник к. філол. н., доц. Веремчук Е. О.

Рецензент к. філол. н., доц. Шевчук О. В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
Надточій Н. О.

«___» _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
МЕЛІНОЇ ДАРІЇ ВІТАЛІВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Способи досягнення пом'якшувального ефекту в англійській мові: лінгвопрагматичний аспект»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Веремчук Ельдар Олександрович,
к. ф. н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «24» травня 2022 року № 571-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту): 30 листопада 2022 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): наукові роботи у галузі лінгвопрагматики, теорії евфемізмів, стилістики, пошукова система Британського національного корпусу як джерело відбору фактичного матеріалу

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) поняття про евфемію; 2) лінгвальні та екстралінгвальні аспекти евфемізмів 3) лінгвопрагматичний потенціал евфемізмів; 4) типологія та класифікація евфемізмів; 5) сугестивний потенціал евфемістичних одиниць.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Веремчук Е. О., к. ф. н., доц.	25.05.2022	25.05.2022
Розділ 1	Веремчук Е. О., к. ф. н., доц.	12.06.2022	12.06.2022
Розділ 2	Веремчук Е. О., к. ф. н., доц.	05.09.2022	05.09.2022
Висновки	Веремчук Е. О., к. ф. н., доц.	15.11.2022	15.11.2022

6. Дата видачі завдання 25.05.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2022	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	червень 2022	виконано
3	Написання вступу	липень 2022	виконано
4	Написання теоретичного розділу	серпень 2022	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2022	виконано
6	Формулювання висновків	листопад 2022	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2022	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад 2022	виконано
9	Захист	грудень 2022	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ Д. В. Меліна

Керівник роботи _____ Е. О. Веремчук

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Е. О. Веремчук

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 68 сторінок, 77 джерел.

Об'єктом дослідження виступає явище евфемії у сучасній англійській мові.

Предметом кваліфікаційної роботи є лінгвопрагматичні аспекти функціонування евфемістичних одиниць.

Мета роботи: висвітлення лінгвопрагматичного потенціалу англійськомовних евфемізмів.

Методологічною базою дослідження стали теоретичні ідеї та концепції стосовно процесів евфемії в англійській мові таких вітчизняних та зарубіжних вчених як (В. І. Заботкіна, О. М. Кацев, Е. П. Коляда, Л. П. Крисін, В. П. Москвін, О. В. Обвінцева, Є. П. Сенічкіна, К. Allan, К. Burr ridge, R. W. Holder, J. Lawrence, D. May).

Отримані результати: Причини появи евфемізмів є вроджений потяг до уникнення номінації табуйованих явищ дійсності. Евфемізація є окремим випадком концептуальної деривації, тобто процесу формування нового сенсу в результаті певного способу інтерпретації вихідного вербалізованого знання, а евфемізм, таким чином, - один із способів вторинної репрезентації знань в мові. Евфемізми можуть бути класифікованими відповідно до ряду критеріїв, зокрема семантичного, лінгво-психологічного та лінгвістичного. Евфемістичні процеси можуть проходити, на фонетичному, графічному, морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях мови. Застосування евфемізмів має високий сугестивний потенціал. Тому, евфемізми часто використовуються у мові політиків та ЗМІ, що пояснюється необхідністю маніпулювання свідомістю реципієнта шляхом подання небажаної інформації у більш м'якому привабливому світлі.

Ключові слова: *евфемізм, конотація, прагматика, мовний рівень, сугестія*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЕВФЕМІЗАЦІЇ	7
1.1 Евфемізм як мовне явище.....	7
1.1.1 Визначення поняття «евфемізм».....	7
1.1.2 Мовні та позамовні чинники евфемізації	11
1.1.3 Принципи класифікації евфемізмів.....	13
1.2 Лінгвальні аспекти евфемізмів	17
1.2.1 Лінгвокогнітивні параметри англійськомовної евфемії	17
1.2.2 Функції евфемізмів.....	21
1.2.3 Прагматичний характер евфемізмів.....	23
РОЗДІЛ 2 СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ЕВФЕМІЗМІВ	28
2.1 Генезис евфемістичних одиниць	28
2.2 Прагматичний потенціал евфемізмів на різних мовних рівнях	31
2.2.1 Прагматичний потенціал графічних евфемізмів.....	31
2.2.2 Прагматичний потенціал фонетичних евфемізмів.....	33
2.2.3 Прагматичний потенціал морфологічних евфемізмів.....	34
2.2.4 Прагматичний потенціал лексико-семантичних евфемізмів.....	40
2.2.5 Прагматичний потенціал синтаксичних евфемізмів.....	51
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

У сучасній лінгвістиці проблема прагматичного впливу на адресата шляхом пом'якшення чи вуалювання інформації є досить значною. Зважаючи на велику кількість негативних та небажаних подій, кількість негативної інформації, яку отримує пересічний реципієнт, невпинно зростає, що звісно має негативний вплив. Окрім цього, відповідальність за певні події, як правило, лежить на чиновниках, політиках та інших важливих громадських діячах, влада яких прямо пропорційна їх рейтингам у суспільстві. У цьому сенсі вони намагаються або перекласти відповідальність на когось іншого, або подати інформацію не зовсім в негативних тонах. Існує велика кількість методів та способів для цього, включаючи лінгвальні. І одним з найдієвіших способів виступає застосування евфемізмів, оскільки вони можуть пом'якшити висловлювання, приховати реальний зміст повідомлення, завуальовано подати негативний матеріал та вплинути на сприйняття реципієнта, провокуючи маніпулятивний та сугестивний впливи.

Таким чином, **актуальність** дослідження полягає в невпинному рості евфемістичних одиниць в англійській мові, як *lingua franca*, що спричинене прагматичною установкою сучасних засобів масової інформації впливати на рецепцію споживачів усіма засобами, до яких належать евфемізми. Високий евфемістичний потенціал лінгвальної системи провокує невпинно зростаючий евфемістичний арсенал мовних засобів, що дозволяє наголошувати на тому, що вони не є в повній мірі вивченими у сучасному мовознавстві.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні засобів досягнення евфемістичного ефекту в англійській мові на різних рівнях лінгвальної системи та поясненні лінгвопрагматичного ефекту, який досягається завдяки вживанню евфемізмів. На сьогоднішній день евфемізація досліджувалася з позицій різних лінгвістичних підходів і напрямків. У рамках функціонально-семантичного підходу були розроблені тематичні класифікації

евфемізмів (А. М. Кацев [Кацев 1988а], Л. П. Крисін [Крысин 2000], Б. О. Ларін [Ларин 1961], В. П. Москвін [Москвин 2002]). З погляду лінгвопрагматики, евфемізація розглядається як спосіб дотримання доречності мовлення (В. П. Москвін [Москвин 2001]). У рамках стилістики у фокус дослідження потрапляли такі питання, як стилістична приналежність евфемістичних номінацій, а також функціонування евфемістичної лексики в різних стилях мови (І. Р. Гальперін [Гальперин 1981], В. П. Москвін [Москвин 2002], Є. П. Сенічкіна [Сеничкина 2006]).

Дослідженню способів формування евфемістичних номінацій присвячені роботи таких вчених, як А. М. Кацева [Кацев 1988б], В. П. Москвіна [Москвин 2001], Є. І. Шейгал [Шейгал 2000б]. Евфемія також вивчалася в рамках гендерної (О. І. Манютіна [Манютіна 2009]) і дискурсивної лінгвістики (Є. І. Шейгал [Шейгал 2000а]). Досить велика кількість робіт присвячена висвітленню сугестивного впливу евфемії крізь призму психології [Грачев 2002; Лепский 1996, Панкратов 2001], політології [Почепцов 2003], соціології [Комова 2005], філософії [Павлова 2003]. Маніпулятивний вплив евфемізмів на свідомість реципієнта був проаналізований у роботах [Lawrence 1973; Кульман 1978; Гальперин 1981; Борисенко 1988; Кацев 1987; Темирбаева 1991; Allan 1991; Москвин 2002; Обвинцева 2003; Силинский 2003].

Однак, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених евфемії, багато питань залишаються невирішеними. Зокрема, питання про зв'язок евфемізації з прагматичним впливом на реципієнта. Тому, метою дослідження є висвітлення прагматичного потенціалу евфемістичних одиниць в англійській мові.

У відповідності з метою дослідження вбачається за необхідне виконання наступних завдань:

- систематизація теоретичної інформації стосовно питання дослідження процесів евфемії;
- характеристика лінгвальних та екстралінгвальних аспектів евфемізмів;

- висвітлення типів евфемізмів;
- виявлення сугестивного потенціалу евфемістичних одиниць;
- встановлення лінгвопрагматичних параметрів евфемістичних одиниць;

Об'єктом дослідження виступає явище евфемії у сучасній англійській мові, а **предметом** кваліфікаційної роботи є лінгвопрагматичні аспекти функціонування евфемістичних одиниць. **Матеріалом** дослідження стали більше 200 випадків вживання евфемістичних одиниць в англійській мові, що були відібрані з Британського національного корпусу та англійськомовних періодичних видань The Los Angeles Times, The Washington Post. Причиною обрання Британського національного корпусу, як **джерела** практичного матеріалу дослідження, пояснюється тим фактом, що він включає в себе 100 мільйонів прикладів реального вживання лексичних одиниць на синхронному мовному зрізі (кінець ХХ століття), і цей факт робить його достовірним джерелом інформації.

У науковій праці були використані наступні **методи** дослідження: загальнонаукові (індукція, дедукція, аналіз, синтез, структурування та класифікація) та лінгвістичні: метод аналізу словникових дефініцій – для висвітлення семантики аналізованих одиниць; метод контекстуального аналізу – для визначення актуалізованих сем у конкретному контексті; метод структурного аналізу – для виявлення структури досліджуваних одиниць; метод семантичного аналізу – для характеристики семантичних зсувів у аналізованих лексемах; метод лінгвопрагматичної інтерпретації тексту – для встановлення сугестивного впливу евфемізмів.

Методологічною базою дослідження стали теоретичні ідеї та концепції стосовно процесів евфемії в англійській мові таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як О. М. Кацева, Е. П. Коляди, Л. П. Крисіна, В. П. Москвіна, О. В. Обвінцевої, Є. П. Сенічкіної, К. Аллана, К. Буррідж, Р. Холдера, Дж. Лоуренса, Д. Мей, Б. М. Бессонова, Д. Болінджера, Г. В. Грачева, Є. Л. Доценко, С. Г. Кара-Мурза, С. О. Мегентесова, Г. Шиллера,

О. Д. Васильєва, М. Р. Желтухіної, О. І. Манютіної, О. І. Шейгал, І. М. Лобецької Б. О. Ларіна, К. О. Кантур та ін.

Практичне значення роботи полягає в можливості використовувати отримані результати під час викладання курсів та спецкурсів з лексикології, стилістики, риторики, соціолінгвістики, психолінгвістики, прагмалінгвістики, журналістики, а також у лексикографічній практиці для укладання словників евфемізмів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У **вступі** подано загальну характеристику роботи, зазначена актуальність мета та дослідницькі завдання, сформульовано об'єкт та предмет дослідження, обґрунтовано застосування відповідних загальнонаукових та лінгвістичних методів.

У **першому** розділі викладені основні теоретико-методологічні засади дослідження прагматичного потенціалу евфемізмів, зокрема висвітлена проблема їх визначення та класифікації, проаналізовані мовні та позамовні чинники, які впливають на їх формування та функціонування.

У **другому** розділі поданий детальний аналіз прагматичного потенціалу евфемізмів на різних рівнях мовної системи, зокрема на графічному, фонетичному, морфологічному, лексичному та синтаксичному.

У **висновках** містяться основні результати та узагальнення, які були зроблені на основі аналізу фактичного матеріалу.

Робота пройшла **апробацію** на трьох конференціях, зокрема двох міжвишівських («Різдвяні читання» 2021, «Молода наука» 2022 – м. Запоріжжя) та на одній міжнародній конференції («Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов» – м. Одеса 2022).

Результати наукових досліджень **опубліковані** у трьох тезах доповідей вищезазначених конференцій та у збірнику категорії Б «Нова філологія» (м. Запоріжжя, 2022).

Загальна кількість сторінок 68, кількість використаних джерел 77.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЕВФЕМІЗАЦІЇ

1.1 Евфемізм як мовне явище

1.1.1 Визначення поняття «евфемізм». Поняття «евфемізм» походить від грецького слова *euphemismos* (εὐφήμη – «кажу ввічливо») [Арапова 1990, с. 590]. Початок дослідження цього мовного явища відноситься до кінця 19-го століття, після того як евфемізми були виділені німецьким дослідником Г. Пауль, який включив їх у розроблену ним схему семантичних змін [Пауль 1960, с. 123]. Аналіз наукових робіт, присвячених дослідженню процесів пом'якшення у мові доводить те, що термін «евфемізм» є нерозривно пов'язаним із явищем «табу». При розгляді евфемізму в лінгвістичному плані вчені зазвичай загострюють увагу на його зв'язку з явищем табу. Тому, вивчення евфемізмів спочатку відносилось до такої дисципліни як етнологія. Етнологи цьому контексті займалися вивченням проблематики табу в первісних спільнотах (Д. К. Зеленін, А. Мейє, Дж. Фрезер).

Табу (в одному з полінезійських мов (*ta* – виділяти, відзначати, *pu* – абсолютно, цілком; *tari* > *tabu*, букв. – *абсолютно виділений*) – це «сукупність негативних приписів» [Фрезер 1980, с. 30], система заборон релігійного походження, що виникла на самих ранніх етапах існування людського соціуму. У первісних племенах заборонялося торкатися певних предметів або вчиняти певні дії, оскільки це могло спричинити жорстокі наслідки, покарання чи навіть смерть. Наприклад, в племенах бушменів не можна було їсти банан, який був надкушений вождем, оскільки це вело до неминучої смерті. Табу накладалося не тільки на предмети і дії, але могло поширюватися і на слова. У

первісних народів табування слів виникло на ґрунті міфологічних вірувань і сприяло безперервному оновленню словника через появу нових найменувань і зміни значень вже існуючих. Забороні зазвичай підлягали позначення смерті, назви хвороб, імена богів і духів. Тварин, на яких полювали, також належало позначати описово: пряме їх найменування обіцяло мисливцеві невдачу або смерть.

Як зазначає Н. О. Євсєєва, «у примітивній свідомості слово уявлялося тотожним явищу, яке позначається їм. Зв'язок між словом-символом і значенням усвідомлювалася не як довільна і абстрактна, а як істотна і конкретно існуюча єдність» [Євсєєва 2000, с. 44]. З лінгвістичного погляду це пояснюється тим, що ще у стародавню епоху люди вірили в те, що між словом та предметом (референтом) існує певний зв'язок, а отже, неможливо промовити ім'я непотурбувавши його референта.

Детальний опис табу описаний Дж. Фрезером [Фрезер 1980]. У поясненні словесних заборон Дж. Фрезер розрізняє, з одного боку, особисті власні імена (живих і покійних людей, родичів, богів, правителів та інших священних осіб), з іншого боку – загальні слова або загальні назви. Будь-яке табу служить, за Дж. Фрезером, правилом, що має на меті збереження життя людини. Вчений вважає, що основою табу звичайних слів є страх перед духами – бажання обдурити духів чи не бути ними поміченими.

Саме для цього в мові і виникли слова-субститути – евфемізми. Згідно з визначенням О. О. Реформатського, «евфемізми – це замінні, дозволені слова, які вживаються замість заборонених (табуйованих)» [Реформатский 1996, с. 105]. В традиційній лінгвістиці евфемізми визначаються як «Емоційно нейтральні слова або вирази, які вживаються замість синонімічних їм слів або виразів, які здаються непристойними, грубими або нетактовними» [ЛЕС 1990, с. 590], а також як «оказіональні індивідуально-контекстні заміни одних слів іншими з метою спотворення або маскування справжньої суті позначається» [ЛЕС 1990, с. 590]. Використання евфемізмів уможлиблює актуалізацію у

мовленні страшних предметів і явищ без небезпеки викликати злі сили, що стоять за словами, які їх позначають.

У більш пізні епохи при збереженні релігійних табу з'явилися інші причини для вживання евфемістичних замінів, сфера застосування яких значно розширилася. Табу стали розуміти ширше – як словесну заборону взагалі, не пов'язану з певним періодом у розвитку людського суспільства і яка не залежить від культурного рівня того чи іншого народу. Таким чином, термін «табу» абстрагується від своєї етнографічної основи і трактується як синонім слова «заборона».

Узагалі в наукових колах існує два визначення слова «табу»: 1) заборона релігійного характеру у первісних народів, що накладається на певні дії задля уникнення ворожих проявів надприродних сил; 2) заборона вживання певних слів, обумовлена соціально-політичними, історичними, культурними, етичними або емоційними факторами [Варбот 1999, с. 345].

Саме друге визначення цього поняття є найбільш цінним для лінгвістики, оскільки воно фокусує увагу саме на лексичних заборонах, що існують у мові, проте детерміновані культурою. «Мета табу – виключити з ужитку не поняття (яке залишається необхідним суспільству), а слово-назву» [Варбот 1999, с. 346]. Прикладами сучасних табу можуть бути прагнення уникнути згадки назв фізіологічних відправлень і пов'язаних з ними частин тіла і предметів; заборона на лайки; приховування найменувань населених пунктів і військових частин під час війни тощо.

У цьому сенсі у лінгвістиці існує ряд поглядів на визначення поняття «евфемізм». «Евфемізми – емоційно нейтральні слова або вирази, які вживаються замість синонімічних їм слів або виразів, які здаються тому, хто говорить непристойними, грубими або нетактовними» [Арапова 1990, с. 590]. Отже, це визначення зацентроване на виключенні непристойних та брутальних слів і виразів.

З погляду О. М. Кацева, провідною функцією евфемізмів є пом'якшення страшного і ганебного: «евфемізми сприяють ефекту пом'якшення, вони є

непрямими заміниками найменувань страшного, ганебного або одіозного, які з'явилися у житті за моральними або релігійними мотивами» [Кацев 1988, с. 5].

Деякі вчені розглядаючи поняття «евфемізм» акцентують увагу на способі створення пом'якшуючого ефекту. «Евфемізм ґрунтується на зменшенні ступеня негативної ознаки або на перемиканні оціночного знаку з негативного на позитивний» [Шейгал 2000, с. 196]. Є. М. Торопцева наголошує, що евфемістичність висловлювання визначається, перш за все, створенням позитивної або нейтральної конотації в протизагу негативній конотації замінного слова або виразу: «Евфемізми – нейтрально або позитивно конотовані найменування, використовувані для позначення стігматичних денотатів і / або заміни негативно конотованих найменувань» [Торопцева 2003, с. 20].

Наступна група визначень спрямована на розкриття цілі вживання евфемізму. «Евфемізм – це альтернатива небажаного вислова, яка використовується з метою уникнення негативного впливу на учасників комунікативного акту [Burrige 1996, с. 42]. У вітчизняній науці «евфемізм – це заміна будь-якого недозволеного або небажаного слова або виразу більш коректним з метою уникнути прямого найменування всього, що здатне викликати негативні почуття, як в того, хто говорить, так і у співрозмовника, а також з метою маскуванню певних фактів дійсності» [Обвинцева 2003, с. 14].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що існує три групи визначень евфемізмів:

- 1) узагальнюючі;
- 2) пояснюючі механізм досягнення евфемістичного ефекту;
- 3) телеологічні (ті, що пояснюють мету застосування евфемізмів).

У поданій роботі ми пропонуємо наступне визначення евфемізму, яке охоплює усі три вищезгадані аспекти. Евфемізм – це одиниця, що замінює певне небажане поняття у конкретній ситуації за допомогою нейтрально або

позитивно конотованої лексеми з метою уникнення конфлікту в спілкуванні через маскування неприємних або табуйованих явищ дійсності.

1.1.2 Мовні та позамовні чинники евфемізації. Будь-яке мовне явище можна схарактеризувати відносно двох параметрів: екстралінгвального, тобто середовища в якому мова функціонує та власне лінгвального, тобто відносно правил та норм самої мовної системи. Розглянуте явище евфемії не є виключенням.

Спочатку розглянемо внутрішню-мовні аспекти процесів евфемізації. О. М. Кацев виділяє дві ознаки евфемії. Перша ознака – це позначення негативного денотата, тобто предмета або явища, маркованого негативним до нього ставленням, внаслідок чого пряме найменування цього предмета або явища табується в певний мовний період. Друга ознака – опосередкованість номінації поліпшеного характеру. «Для того щоб стати евфемізмом, нове найменування повинно створювати асоціації в свідомості мовця і слухача з предметом або явищем більш позитивної оцінки, ніж денотат [Кацев 1988, с. 5].

Коли асоціативні зв'язки між новим евфемістичним найменуванням і денотатом стають стійкими в свідомості носіїв мови, тоді евфемізм втрачає здатність виконувати своє призначення, тобто послаблювати, нейтралізувати реакцію на слово. Велика частина евфемізмів внаслідок багаторазового вживання поступово перетворюється в свою протилежність – слова-табу. Цим пояснюється той факт, що евфемізми є дуже рухомою частиною лексичного складу мови і швидко застарівають. У цьому контексті О. М. Ларін називає евфемізми «недовговічними». «Істотною умовою дієвості евфемізму є наявність «грубого», «неприпустимого» еквівалента. Як тільки цей кострубатий вираз, що мається на увазі, виходить з ужитку, евфемізм втрачає свої властивості тому, що переходить в розряд «прямих» найменувань, і тоді вимагає нової підміни» [Ларін 1961, с. 120].

В Америці в ХХ столітті протягом порівняно невеликого історичного періоду було створено велику кількість евфемізмів до словосполучення

economic crisis («економічна криза»), яке спочатку було витіснено евфемізмом *slump* («падіння»), потім це слово було замінено на лексему *depression* («депресія»). Незабаром ця лексична одиниця перетворилося в слово-табу, і замість неї стали використовувати новий евфемізм – *recession* («відступ»), якому незабаром на зміну прийшло слово *downturn* («поворот вниз») [Кацев 1988, с. 65]. Слід додати, що в даний час *downturn* вже перестало виконувати евфемістичну функцію. Під час економічного спаду на початку дев'яностих років в газетах функціонував евфемізм “*the R-word*” (скорочення від *recession*). Наразі функціонує вираз “*period of negative economic growth*” («період негативного економічного зростання»), де позитивна конотація створюється за рахунок лексеми «зростання».

Однак, окрім лінгвальних факторів евфемії у мові велику роль також відіграють і екстралінгвальні фактори. Першим з них можна вважати психолінгвістичний фактор, що є безпосередньо пов'язаним з магічно-містичною функцією мови. Незважаючи на те, що ця функція вважається деякими вченими несуттєвою [Леонтьев 1969, с. 37; Мечковская 2000, с. 25], певні дослідники відносять її до ряду досить дієвих [Кассирер 1990]. На думку Е. Кассирера, з появою і розквітом політичних міфів функції мови змінилися: «Якщо ми вивчимо наші сучасні політичні міфи і методи їх використання, то, на наш погляд, виявимо в них не тільки переоцінку всіх наших етичних цінностей, але також і трансформацію людської мови. Магічна функція слова явно домінує над семантичною функцією» [Кассирер 1990, с. 62].

Л. П. Крисін виділяє три основні екстралінгвальні фактори евфемії:

1. Прагнення «уникати комунікативних конфліктів і невдач, не створювати у співрозмовника відчуття комунікативного дискомфорту» [Крысин 2000, с. 391]. Іншими словами, такі евфемізми, вмотивовані почуттям делікатності або політичної коректності. У евфемізмах цього роду інакше, в більш ввічливій формі, у порівнянні з іншими вербалізаційними засобами, називають об'єкт, дію чи властивість. Наприклад, замість *retarded children*

(«відстаючі діти») в сучасних англійських школах функціонує вираз *children with learning difficulties* («діти, які відчувають труднощі при навчанні»).

2. Вуалювання, камуфляж сутності речей. Пичиною виникнення таких евфемізмів є почуття страху розголосу непорядної або антигуманної діяльності. До слів та оборотів, які камуфлюють оригінальний зміст, звертаються в тих випадках, коли пряме позначення об'єкта, дії, властивості, на думку мовця, може викликати небажаний соціальний ефект, негативну реакцію адресата, зокрема осуд, відразу, тощо. Так, в економічному дискурсі значного поширення набув вираз «прискорення уповільнення спаду за другою похідною», який є евфемізмом до слова «інфляція». Чиновники замість «затримка пенсій» вважають за краще говорити «зміщення термінів виплати пенсій» [Васильєв 2003, с. 60].

3. Прагнення повідомити щось адресату таким чином, щоб це було зрозуміло тільки йому. «Зрозуміло, що такого роду зашифрованість відносна, і дуже скоро вона стає уявною, якщо подібні повідомлення містяться не в приватному листуванні, а публікуються і тим самим робляться доступними для інтерпретації кожному читачеві або слухачеві» [Крысин 2000, с. 396]. Прикладами цього є оголошення, пов'язані з обміном житла *Exchange one bedroom flat to two bedroom flat at a good deal* («мінюю однокімнатну квартиру на двокімнатну за дуже хорошою домовленістю»), а також оголошення, що стосуються стосунків між чоловіками і жінками *A young woman will provide services for a wealthy male* («Молода жінка надасть послуги заможному чоловікові»). На нашу думку ця мета евфемізації є факультативною, з двома вищепереліченими основними цілями, у зв'язку з обмеженістю сфери її використання і відносністю «такого роду зашифрованості».

1.1.3 Принципи класифікації евфемізмів. Евфемізми можна класифікувати відповідно до різних критеріїв, основними з яких є семантичний, лінгво-психологічний та лінгвістичний. Розглянемо кожний з них окремо.

Семантичний критерій передбачає групування евфемізмів відповідно до понятійних кіл, які вони позначають. Найдетальніша класифікація такого типу, що включає 70 пунктів, була складена Р. Холдер [Holder 2003, р. 449–501] на матеріалі англійської мови. У ній представлені такі предметно-понятійні сфери, як “*Bankruptcy and Indebtedness*” («банкрутство і борги»), “*Death*” («смерть»), “*Gambling*” («азартні ігри»), “*Mental Illnesses*” («розумові хвороби»), “*Politics*” («політика»), “*Pregnancy*” («вагітність») і ін.

Перевагою даної класифікації є те, що вона охоплює все розмаїття понятійно-предметних сфер евфемізації, в тому числі і найрідкісніші, і дає уявлення про широту поширення евфемізмів в сучасному суспільстві. До недоліків же можна віднести перехресність наповнення деяких категорій, наприклад «Смерть», «Похорон» і «Вбивство та самогубство», що було відзначено самим вченим. [Holder 2003, с. 36].

О. М. Кацев пропонує наступну класифікацію евфемізмів:

- 1) евфемістичні найменування надприродних сил;
- 2) евфемістичні найменування понять смерті і хвороб;
- 3) евфемістичні найменування, що належать до сфери вад;
- 4) евфемістичні найменування, які стосуються статевої сфери;
- 5) евфемістичні найменування, що належать до сфери злочинів та їх наслідків;
- 6) евфемістичні найменування понять бідності;
- 7) евфемістичні найменування деяких професій;
- 8) евфемістичні найменування розумових і фізичних вад;
- 9) евфемістичні найменування, що належать до сфери фізіології;
- 10) евфемістичні найменування деяких предметів одягу [Кацев 1988, с. 30–34].

Ця класифікація, однак, на відміну від попередньої не включає в себе політичну та економічну сфери людської діяльності.

Л. П. Крисін виділив два типи евфемізмів:

1. Особисті: деякі фізіологічні процеси і стани, певні частини тіла, пов'язані з «тілесним низом», відносини між статями, хвороби і смерть.

2. Соціальні: дипломатія, репресивні дії влади, державні та військові таємниці і секрети, діяльність армії, розвідки, міліції, карного розшуку та деяких інших органів влади, сфера розподілу і обслуговування, відносини між різними національними і соціальними групами, деякі види професій [Крысин 2000, с. 389–400].

Таким чином, класифікації, в основу яких покладений семантичний принцип категоризують не власне евфемізми, а скоріше понятійні сфери, в яких вони застосовуються.

Лінгво-психологічна класифікація базується на мотивах появи евфемізмів як наприклад, великодушність, співчуття, сором'язливість, ввічливість, відраза або політичні мотиви. Така класифікація була розроблена О. В. Обвінцевою, яка виділила наступні типи:

1. Соціальні мотиви евфемізації:

1.1. Необхідність виказати повагу до різних суспільних груп:

- назви, що належать до сфери расових, вікових, статевих та інших особливостей;

- назви понять, пов'язаних з бідністю;

- назви розумових і фізичних вад людини.

1.2. Бажання підвищити значимість деяких реалій соціальної сфери: назви деяких професій, установ;

2. Морально-етичні мотиви евфемізації (бажання не порушувати певні морально-етичні заборони, встановлені суспільством):

- назви людських пороків;

- назви, що належать до сфери фізіології;

- назви, пов'язані з поняттями смерті;

- назви, що належать до сфери сім'ї та шлюбу;

- назви, пов'язані з сексуальною сферою;

- назви тварин і м'яса тварин;

- грубі лайки;

3. Мотиви евфемізації, пов'язані з релігією і забобонами: назви надприродних сил;

4. Комунікативні мотиви евфемізації:

4.1. Бажання виявити повагу до співрозмовника, справити враження:

- деякі найменування, що належать до сфери бізнесу і комерції;

- деякі найменування, що належать до сфери політики;

4.2. Бажання замаскувати неприємну неправду:

- назви, пов'язані з військовою сферою;

- назви, що належать до сфери політики;

- назви, пов'язані з кримінальною сферою;

- деякі найменування, що належать до сфери бізнесу і комерції;

- назви, пов'язані зі спеціальними освітніми установами [Обвинцева 2003, с. 24–25].

Слід однак зазначити, що класифікація О. В. Обвинцевої засновується не лише на лінгвопсихологічному критерії, що передбачає виділення мотивів евфемізації, але й на семантико-понятійному критерії, що був розглянутий вище.

Лінгвістичні класифікації побудовані відповідно до різних критеріїв:

1. Спосіб найменування (генералізація значення, транспозиція значень (метафоризація і метонімізація), поляризація значень).

2. Формальна структура (слова, словосполучення, пропозиції).

3. Стилiстична конотація (різні відтінки емоційного, оцінного та асоціативного характеру).

4. Словотворчий спосіб (семантичні методи, методи зміни форми слова, запозичення).

5. Стилiстична приналежність (піднесений, нейтральний і знижений стиль).

6. Реалізація евфемістичного потенціалу (стерті евфемізми, справжні евфемізми, справжні евфемізми з додатковим стилістичним ефектом) [Кацев 1988, с. 17–22].

Таким чином, проблема класифікації евфемізмів є досить комплексною і великою мірою залежить від обраного критерію.

1.2 Лінгвальні аспекти евфемізмів

1.2.1 Лінгвокогнітивні параметри англійськомовної евфемії. Мову не можна розглядати окремо від інших форм інтелектуальної діяльності людини, оскільки в ній закріплюються продукти пізнання. З цього випливає те, що категоризація людського досвіду і його вираження мовними засобами номінації є безпосередньо пов'язаною із когнітивною діяльністю, і змістова інформація, яка отримується в ході пізнавальної діяльності людини, отримує своє вираження в мовних формах. Отже, саме мова виступає ключем до розуміння процесів пізнання, збереження та передачі інформації, адже вона є тим засобом, котрий великою мірою обумовлює перебіг цих процесів.

Це означає, що мова є інструментарною базою номінації явищ та предметів об'єктивного світу, компоненти якої мають, з одного боку, форму вираження (фонетичну, морфологічну), а з іншого – форму змісту – ті значення, які закріплені за відповідними мовними знаками. Значення номінативних одиниць є так званою «кристалізацією» комунікативно релевантних фрагментів акумульованого людського досвіду, які, внаслідок необхідності їх вербалізації отримують мовне вираження. Це вказує на те, що у свідомості існує впорядкована система інформації, знань, чуттєвого досвіду, яка актуалізується засобами знакової системи [Веремчук 2017].

Таким чином, застосування когнітивного підходу до дослідження явищ евфемізації дозволяє більш глибоко прослідкувати семантичні зрушення в

семантики мовних одиниць, що мають на меті в пом'якшеному вигляді донести інформацію до реципієнта. Звернення до когнітивних основ даного явища дозволяє подивитися на питання евфемії трохи ширше: евфемізація в цьому випадку є явищем ширшим, ніж внутрішньо-системні відносини між одиницями мови (такими, як синонімія, гіпер-гіпонімія, антонімія і т. д.). Вона може розглядатися як механізм формування сенсу, в основі якого лежать певні концептуальні схеми і моделі вторинної інтерпретації знань.

З цього погляду евфемізація є окремим випадком концептуальної деривації, тобто процесу формування нового сенсу в результаті певного способу інтерпретації вихідного вербалізованого знання, а евфемізм, таким чином, – один із способів вторинної репрезентації знань в мові [Болдирєв 2010]. Суть евфемії полягає в нейтралізації вихідної негативної характеристики, асоційованої з первинним знанням. Саме як один із способів концептуальної деривації евфемія може розглядатися в якості особливого механізму мислення в одному ряду з іншими його механізмами: концептуальною метафорою, концептуальною метонімією, концептуальною інтеграцією. При цьому, в якості мовних механізмів можуть бути використані вторинна номінація, словотворча номінація, синонімічний або антонімічний заміна тощо. Інакше кажучи, евфемія як спосіб концептуальної деривації – це модель зміни певного концептуального змісту з ціллю формування нового значення.

У цій своїй якості евфемія на рівні мови часто спирається на процеси вторинної номінації, які, за визначенням В. М. Телії, припускають використання вже наявних в мові номінативних засобів у новій для них номінативній функції [Телія 1977, с. 129]. Це стає можливим лише при наявності певних концептуальних зв'язків, що забезпечують взаємодія вихідного і похідного концептів. При взаємодії двох концептів актуалізується загальне, енциклопедичне знання про світ. Завдяки цьому з'являється перехід до інформації, безпосередньо не представленій у взаємодіючих концептуальних структурах, що і приводить до створення нових смислів.

Таким чином, використовувана у вторинній функції лексична одиниця не тільки репрезентує вихідний концепт, але і може набувати новий, додатковий сенс.

В основі вторинного переосмислення мовних одиниць в ході евфемізації лежить взаємодія реальної і ціннісної (ідеальною) картин світу. Невідповідність навколишньої дійсності і первинних позначень прийнятої системи цінностей викликає у комунікантів негативну реакцію (це можуть бути почуття страху, сорому, такту і т. д.) і, відповідно, потреба в іншому, більш нейтральному позначенні. Залежно від комунікативної ситуації евфемізації можуть також піддаватися і позитивно оціночні номінації, якщо мовець прагне приховати своє справжнє ставлення до предмета чи явища (*he is not very smart = he is stupid*), нейтралізувати емоційну складову свого висловлювання (наприклад, *not bad – good*), відвернути увагу від явищ навколишнього дійсності (*poor – economically disadvantaged, rich – economically advantaged*). Незважаючи на те, що в такій ситуації ми наголошуємо на нейтралізації позитивних характеристик вихідного концепту, в рамках сформованої комунікативної ситуації їх вербалізація викликає до себе негативне відношення.

Аналіз наукової літератури дозволяє наголосити на тому, що існує два основних принципа евфемізації: формальний і семантичний. Семантична евфемізація полягає у вуалюванні змісту вихідного концепту, в той час як формальна – це відхід від вихідної номінації, який не тягне за собою зміну концептуального змісту.

В основі цих двох принципів евфемізації лежать різні мотиви. Повна або часткова нейтралізація негативних характеристик вихідного концепту необхідна в тому випадку, якщо зване подія або явище викликає до себе негативне ставлення, почуття сорому, страху, такту і т. д. Однак часто в основі евфемістичній перейменування лежить неприйнятність даної номінації в ситуації, що комунікативної ситуації, її невідповідність принципам ввічливості і встановленим в суспільстві мовним нормам. В такому випадку

евфемізація полягає у відході від прямої номінації та не має на увазі нейтралізації змістовних характеристик вихідного концепту.

Оскільки в основі різних типів евфемізації лежать різні мотиви, і кожен з них націлений на досягнення свого прагматичного ефекту, можна припустити, що способи формування цих евфемістичних номінацій також будуть різні [Мосієвич 2015].

У процесі формальної евфемізації може використовуватися як існуючий елемент системи мови, так і нова лексична одиниця. При цьому, на відміну від семантичної евфемізації, не відбувається взаємодії різних концептуальних структур, а евфемізм утворюється в результаті розвитку змісту вихідного концепту. Відповідно, зв'язок між евфемізмом та вихідною номінацією носить виключно формальний характер (фонетична подібність, рима тощо).

“*Gosh, I didn't know that about Louis*” [LDO]. Лексична одиниця *Gosh* має фонетичну подібність з одиницею *God*.

Семантична евфемізація пов'язана з відходженням від атрибутів негативного феномена та заміну їх на більш приємні риси. Залежно від способу і ступеня зміни концептуального змісту можна виділити три основні принципи формування евфемізмів:

1. Нейтралізація негативно оціночних компонентів вихідного концепту;
2. Зниження ступеня негативної оцінки;
3. Зміна оцінного знаку висловлювання з негативного на позитивний.

Ці три принципи мають різні когнітивні підстави і реалізуються під дією різних когнітивних механізмів. Специфічною особливістю дії когнітивних механізмів в рамках евфемізації є те, що кожен з них в такому випадку виступає в якості способу реалізації більш загального механізму концептуальної деривації. Саме цей аспект розглянутих когнітивних механізмів являє інтерес в рамках даної роботи.

Найчастіше в основі повної нейтралізації негативних характеристик вихідного концепту лежить механізм вторинної номінації, тобто в евфемістичній номінації використовується існуючий засіб системи мови.

Відповідно, в процесі евфемізації відбувається взаємодія двох різних концептів.

Нейтралізація компонентів змісту вихідного концепту можлива в результаті дії таких когнітивних механізмів, при яких вторинна номінація висловлює частину змісту вихідного концепту, не об'єктивуючи його негативних характеристик. Зокрема, це реалізується в результаті дії механізмів генералізації, депрофілювання, конкретизації, концептуальної метафори, метонімії [Болдирєв 2010].

Таким чином використання методології когнітивної парадигми дає змогу більш повно описати механізми вторинної концептуалізації негативних явищ, в яких негативний або соціально неприйнятний компонент переосмислюється крізь призму більш позитивних концептів.

1.2.2 Функції евфемізмів. На сьогоднішній день проблема визначення функцій евфемізмів не є повною мірою вирішеною, що веде до існування різних поглядів. Спільним «знаменником» однак виступають певні функції, які виділяються переважною більшістю дослідників. Так, вживання евфемізмів є безумовно націленим на безконфліктну комунікацію, політкоректність та уникнення психологічного дискомфорту для учасників мовленнєвого акту.

Досить повною, на наш погляд, виступає класифікація функцій евфемізмів В. Б. Великороди, в основу якої покладені їх прагматичні особливості. Так зокрема, відповідно до неї виділяються наступні функції: вуалітивна, кооперуюча, превентивна, риторична, елевативна, конспіративна та дистортивна [Великорода 2009, с. 6].

Вуалітивна функція пов'язана із маскуванням оригінального змісту. Тобто вона відображає прагнення мовця завуалювати певні небажані конотації інформаційного повідомлення та донести його до адресата у більш приємному вигляді. Найчастіше подана функція реалізується у політичних промовах та у виступах громадських діячів.

Кооперуюча функція полягає у тому, що застосування евфемізмів у мовленні сприяє налагодженню кращої співпраці, тому її можна назвати ще дипломатичною. Завдяки цій функції реалізується фатичний мовний потенціал.

Превентивна функція полягає у тому, що метою евфемізму є відвернення та запобігання негативного впливу табуйованої лексики, яка включає в себе сферу смерті, хвороб та інших негативних чинників.

Реалізація риторичної функції пов'язана із прагматичним характером евфемістичних одиниць, тобто їх здатності впливати на адресата та маніпулювати особливостями його сприйняття певної інформації.

Основу елевативної функції складає перебільшення, яке націлене на «прикрашення» реального стану речей. Ця функція зокрема є актуальною при номінації певних непрестижних професій (*cleaning manager* замість *cleaner*). Реалізація елевативної функції простежується найбільше у сферах політики та реклами. Іноді такі одиниці мають певний гумористичний потенціал, який характеризує їх направленість на досягнення більш тісного контакту з аудиторією та збільшення впливу повідомлення.

Конспіративна функція є характерною для евфемізмів субститутів, які використовуються членами певною віковою соціальною чи професійною групи. Вона є пов'язаною з арго та націлена на те, щоб особа, яка не є членом певної соціальної групи не змогла зрозуміти суті висловлювання.

Дистортивна функція евфемізмів проявляється у їх здатності спотворювати інформацію і вона є переважною мірою притаманною політичній, медичній та рекламній сферам [Януш 2012].

Варто зазначити, що усе різноманіття функцій евфемізмів зводиться до їх здатності приховувати реальний стан речей та здійснювати маніпулятивний вплив на адресата, тобто змушувати його сприймати інформацію у більш м'якому та позитивному світлі. Це в свою чергу сприяє налагодженню більш продуктивної комунікації та уникнення образ чи інших негативних речей, які б могли справити негативний вплив.

1.2.3 Прагматичний характер евфемізмів. Прагматика вживання евфемізмів у мовленні обумовлена переважним чином досягненням певного специфічного ефекту, який часто має маніпулятивний характер. Маніпулятивний потенціал евфемізмів зумовлений наступними факторами [Baskova 2006]:

- евфемізми направлені на камуфлювання реальної сутності певного явища завдяки тому, що їх семантика зазвичай має позитивно чи нейтральну конотацію. Це сприяє тому, що інформація, яка передається адресату доходить до нього у більш позитивному світлі, що саме і розкриває їх сугестивний потенціал.

- евфемізми мають прихований характер дії. Це пояснюється тим, що у потоці мовлення адресат не завжди має змогу ідентифікувати евфемізм через ряд факторів, зокрема ступінь концентрації уваги, рівень освіти та фонових знань, темп мовлення тощо. Унаслідок цього евфемізм може залишатися нерозпізнаним, а отже, його прагматичний маніпулятивний потенціал буде реалізовано в повній мірі, оскільки адресат не зможе здогадатися, що інформація подається у дещо іншому світлі, яке певною мірою суперечить реальному стану речей.

- питання існування евфемізмів має досить обмежений характер у тому сенсі, що це мовне явище відоме лише обмеженому колу людей (філологи, журналісти), а, отже, не знаючи суті явища мовці не мають змоги його ідентифікувати та зрозуміти, що також підвищу прагматичний потенціал евфемістичних одиниць.

Прагматичний потенціал евфемізмів заснований на їх сугестивному ефекті, що базується, у свою чергу, на механізмі асоціативності, завдяки якому «мовець, має свого роду формальний захист ... ніби відволікає увагу співрозмовника від забороненого поняття, маючи на увазі, принаймні формально, інші змісти» [Барауля 2003, с. 49].

У цьому сенсі вчені стверджують, що «мова за своєю суттю призначена для маніпуляції, що вона не в меншій мірі є засобом маніпуляції, ніж засіб

передачі інформації» [Мегентесов 1997, с. 61]. При цьому вчені наголошують, що маніпулювання як вид психологічного впливу реалізується на двох рівнях:

1) рівень приватного спілкування; 2) рівень впливу на колективну свідомість [Великорода 2008, с. 3]. На думку Є. М. Торопцевої існує так званий механізм «буфера» коли евфемізм відіграє роль «проміжної ланки, своєрідного буфера «між негативно конотованим словом і свідомістю учасників комунікації» [Торопцева 2003, с. 35].

Евфемізми як дієвий маніпулятивний засіб є продуктивним інструментом у політичному дискурсі, оскільки промови політиків дуже часто направлені на формування колективної свідомості, вигідної політичним силам та вплив на маси людей [Коляда 2015, с. 99]. Дж. Лоуренс наголошує на тому, що евфемізм є невід'ємним компонентом військової та політичної сфер. Аналізуючи приклади евфемістичних замінів, що використовуються в сфері політики (*liquidation* замість *killing*, *protective manoeuvres* замість *napalm bomb raids*), Лоуренс приходить до висновку, що головним мотивом евфемізації в подібних випадках є викривлення істинних цілей непопулярної у широкого загалу політики [Lawrence 1973].

Відомим є той факт, що головною метою політичних диспутів є боротьба за владу. Відповідно до поглядів лінгвосеміотиків [Солганик 1990, с. 4] мова є засобом вираження влади, а політичний дискурс становить собою сукупність лінгвально кодифікованих знаків, які складають зміст висловлювання. До таких знаків також належать і евфемістичні одиниці, які покликані справити бажаний вплив на реципієнтів та донести інформацію з відповідної вигідної для політиків позиції.

В сучасному політичному дискурсі доводиться спостерігати явище диглосії, тобто наявності ніби то двох різних мов: зичайної мови та мови політичної пропаганди [Третьякова 2004, с. 303]. Саме завдяки направленості на досягнення певного прагматичного ефекту другий «підтип» (мова політичної пропаганди) включає в себе велику кількість пом'якшуючих та маніпулятивних лексичних одиниць.

Завдяки чітко визначеній спрямованості на досягнення конкретного запланованого прагматичного ефекту сучасна політична мова неможлива без вживання евфемізмів арготичного характеру та так званого “doublespeak” (інакомовлення), що набули значного поширення через засоби масової інформації. Наприклад: *special action (the rounding up and murdering of Jews)*, *to steer (to dishonestly influence the placing of business)*, *stool pigeon (a police informer)*, *surgical strike (a bombing raid)*, *stoppage (a strike by employees)*, *squiffy (drunk)*, *social ownership (control by politicians and bureaucrats)*, *shout (a police informer)*. Приклади взяті із [Holder 2008].

Зважаючи на те, що семантика мовних одиниць накладає певну сітку на концептуальні структури мовців, евфемістичні мовні засоби використовуються для так званого неусвідомлюваного нав'язування реципієнту певних поглядів та ідей. У зв'язку з цим до наукового обігу потрапив такий термін як «ідеологічні евфемізми», які входять до розряду політичних евфемізмів [Bushkova 2012]. Використання політичних евфемізмів у промовах покликане покращити ставлення слухачів до певної політичної події чи організації суспільства в цілому, при цьому відбувається насадження певних поглядів, які є вигідними правлячому політичному режиму, а також прикриття та виправдовування певних злочинів чи негативних явищ [Thir 2004, с. 313].

Деякі вчені висловлюють негативну думку стосовно евфемізмів, що функціонують в політичному дискурсі, та характеризують їх як прийом «ковзання сенсу» [Ребуль 1986, с. 22], прийом «помилкової семантики» [Борисенко 1988, с. 148], «слова-прикриття» [Кульман 1978, с. 145].

У цьому контексті деякі вчені навіть проводять паралель між евфемізмом та дезінформацією. На думку І. Р. Гальперіна, за умови якщо евфемізм не здатний зберегти свій зв'язок із денотатом, то він перестає виступати евфемізмом (*tension* замість *uprising*, *undernourishment* замість *starvation*) [Гальперин 1981, с. 175]. В. П. Москвін також проводить розмежування між поняттями евфемії і дезінформації, оскільки, на думку

вченого, вони протиставлені функціонально, тобто за своєю комунікативною метою. Метою евфемії є пом'якшення мовного вислову («oversized» замість «fat»), а мета дезінформації – відкрита брехня чи обман, які фактично спотворюють істину («Chornobyl accident» замість «Chornobyl catastrophe») [Москвин 2001, с. 61].

Таке використання евфемізмів, націлених на маніпуляцію свідомістю окрім терміну *doublespeak* також позначається терміном *newspeak*. Цей термін був введений Дж. Оруеллом в романі-антиутопії «1984», вперше виданому в 1948 році. Вбивства громадян іменувалися на цій мові «netralization», «change of health condition», запальна бомба – просто проникаючим пристроєм (“penetrating device”). Дж. Оруелл писав, що політична мова – це спосіб захисту того, що захищати не можна, вона винайдена з метою змусити брехню звучати неправдоподібно, а вбивство виглядати респектабельним. Тому, на думку Оруелла, політична мова складається здебільшого з евфемізмів, послужливих питань і повної туманної неясності [Манютіна 2009, с. 6].

Ефективними у цьому сенсі виступають слова з оцінним значенням. Наприклад, замість назви “*Department of War*” прийнято писати “*Department of Defence*”, термін “*propaganda*” замінюється більш м'якими одиницями “*education, consciousness-raising*” [Bolinger 1980, с. 65].

Аналіз наукової літератури дозволяє виділити наступні аспекти прагматичного впливу евфемізмів на реципієнта:

1) вони приховують справжню сутність явища завдяки створенню нейтральної або позитивної конотації, що відбувається за рахунок дії механізму «асоціативності» і механізму «буфера»;

2) прихований спосіб передачі інформації є ефективнішим, аніж безпосередній вплив на реципієнта;

3) неможливість реципієнта розпізнати евфемізм у потоці мовлення, що може бути обумовлене різними зазначеними вище причинами, які включають недостатню пресупозиційну обізнаність, ускладнює орієнтацію слухача у мовному матеріалі та збільшує потенційний прагматичний вплив.

4) лексична одиниця отримує статус евфемізму тільки якщо наявний більш-менш прозорий зв'язок між ним та реальним референтом, який він позначає.

5) не всі реципієнти обізнані з маніпулятивним прагматичним потенціалом пом'якшувальних мовних конструкцій (знання про такі методи властиві переважним чином філологам, журналістам, рекламщикам), а, отже, це збільшує потенційний вплив на адресата [Кантур 2011].

Підсумовуючи слід зазначити, що мотивацією вжитку евфемізмів у мовленні є уникнення табу, прагнення нікого не образити та бути ввічливими, а також уникати певних неприємних моментів та завуальована в більш позитивному світлі надавати реципієнту певну інформацію, що веде до уникнення конфліктів та дозволяє маніпулювати свідомістю мас.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ЕВФЕМІЗМІВ

2.1 Генезис евфемістичних одиниць

Для створення евфемізмів, мова як складна ієрархічно-організована система має великий арсенал засобів для формування евфемістичних номінативних одиниць, що націлені на пом'якшення інформації та маніпулювання свідомістю людини.

Проблема комплексного аналізу способів створення евфемістичній ефекту привертала увагу багатьох лінгвістів [Кацев 1988; Neaman, Silver 1990; Крысин 1994; Варбот 1999; Москвин 2002; Шейгал 2006].

Перший у вітчизняному мовознавстві перелік засобів евфемізації належить Ж. Ж. Варбот. У словникової статті до терміну «табу» вона зазначила, що в якості евфемізму може використовуватися: синонім-запозичення; споконвічне багатозначне слово, одне зі значень якого збігається зі значенням табуйованого слова; описовий вираз або визначення; слово, яке є похвальною характеристикою небезпечного явища, або принизливою – цінного предмета; узагальнена назва; займенник [Варбот 1999, с. 345].

Перераховані варіанти заміни табуйованих слів є саме перелік засобів, які використовуються при евфемізації, а не класифікація способів, оскільки, по-перше, відсутня необхідна ієрархічна структурованість елементів, а по-друге, самі способи як такі не названі, тобто вказано, за допомогою яких засобів може здійснюватися заміна заборонених слів, але не вказано, яким саме способом досягається евфемістичний ефект.

Зовсім інший підхід до складання словотвірної класифікації евфемізмів використовував О. М. Кацев. Незаперечною перевагою даної класифікації є

розмежування способів і засобів евфемізації, а також чітко вибудовані супідрядні відносини між елементами. Дослідження проводилося на матеріалі російської, англійської, французької, німецької, іспанської та італійської мов. В результаті вчений дійшов висновку, що «евфемія є мовною універсалією, що має переважно риси сходження в понятійному і власне лінгвістичному аспектах в різних мовах» [Кацев 1988, с. 40].

О. М. Кацев розділив всі способи утворення евфемізмів на три великі групи:

- семантичні зрушення,
- способи зміни форми,
- запозичення.

У межах кожної групи дослідник розглядає конкретні випадки реалізації евфемістичної зашифрованості:

1) семантичні зрушення:

- генералізація (лексика великого семантичного потенціалу: особисті і вказівні займенники (*he, she, this*); іменники широкої семантики (*this business, this event*); багатозначні дієслова і іменники (*to take* в значенні «красти», *end* в значенні «смерть»);

- метафоризація (*to hop off the twig* в значенні «померти»);
- метонімізації (*to get the pink slip* замість «бути звільненим»);
- поляризація значень (*glorious* в значенні «п'яний»);

2) способи зміни форми:

- звукова аналогія (*Gad* замість *God*);
- негативна префіксація (*not clever, not quite healthy*);
- скорочення слів, словосполучень (*pro* від *prostitute*);

3) запозичення (*intoxicated* замість *drunk*) [Кацев 1988, с. 35–37].

У класифікації О. М. Кацева способи утворення евфемізмів є систематизованими відповідно до походження евфемізму та його структури.

Способи евфемізації активно вивчаються американськими лінгвістами, що, мабуть, пояснюється необхідністю створення словників евфемізмів (в

США словники евфемізмів видаються і перевидаються кожні кілька років). Так, Дж. Німан і К. Сільвер в передмові до «Тезаурусу евфемізмів» представили наступну класифікацію способів утворення евфемізмів:

1) запозичення з інших мов (зокрема, з грецької і латини): *halitosis* замість *bad breath*;

2) розширення значення (генералізація): *growth* замість *cancer*;

3) метонімізації: *rear end* замість *buttocks*;

4) метафоричний перенос: “*blossom*” замість “*pimple*”;

5) фонетичне спотворення:

- скорочення – “*ladies*” замість “*ladies room*”;

- апокопа – “*vamp*” замість “*vampire*”;

- аббревіація – “*the big*” замість “*cancer*”, “*the Big D*” замість “*devil*”;

- редуплікація – “*pei-pei*” замість “*to piss*” [Neaman, Silver 1990, p. 56].

Класифікація американських лексикографів Дж. Німана і К. Сільвера за репрезентованими у ній способам утворення евфемізмів практично аналогічна класифікації О. М. Кацева, однак вона також розглядає більш детально семантичні зрушення під час процесу евфемізації.

У нашій роботі аналіз евфемізмів буде проводитися відповідно до класифікації В. П. Москвіна, яка враховує здобутки вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. На думку вченого класифікація маніпулятивних способів і засобів евфемізації побудована на наступних базових принципах:

1) принцип урахування мовного рівня реалізації евфемістичної зашифрованості (графічний, фонетичний, морфологічний, лексико-семантичний, синтаксичний).

2) принцип розмежування способу творення евфемізмів і засобів евфемістичної зашифрованості в тих випадках, коли можливо провести розмежування (наприклад, спосіб евфемізації – фонетична зміна, засіб евфемізації – аббревіація, скорочення, редуплікація та ін.);

3) принцип урахування маніпулятивного потенціалу тих чи інших способів евфемізації (тобто які способи і засоби утворення евфемізмів сприяють досягненню найбільш значного маніпулятивного впливу на людину.

На нашу думку найбільш важливим виступає перший принцип, оскільки його сутність полягає в тому, що евфемізми зазвичай розглядаються як номінативні одиниці, які є еквівалентними слову та характеризуються регулярною мовною відтворюваністю. Проте варто зазначити, що сутність евфемізації не зводиться лише до заміни однієї лексеми на іншу: з метою дотримання політичної коректності чи виходячи із принципів вихованості та етикету комунікант може застосовувати певні графічні знаки (зірочки або три крапки в письмовому мовленні) та фонетичні заміни (в усному мовленні). Іншим способом є побудова більш «синтаксично м'якої» конструкції (наприклад, шляхом перенесення заперечення з однієї частини у іншу: *"I don't think that you are right"* замість *"I think that you are not right"*). Таким чином, процеси евфемізації не зводяться виключно до лексичного рівня, а виступають певним стилістичним прийомом, реалізація якого здійснюється різними засобами і актуалізується на різних мовних рівнях.

Структурно-семантична класифікація евфемізмів у рамках цієї роботи буде застосовуватися на матеріалі, що був взятий з Британського національного корпусу із застосуванням вищеперерахованих критеріїв.

2.2 Прагматичний потенціал евфемізмів на різних мовних рівнях.

2.2.1 Прагматичний потенціал графічних евфемізмів.

Ряд вчених виділяє графічні способи евфемії, зокрема [Macauley 1994; Санников 1999; Торопцева 2003]. Однак, В. З. Санников вважає, що евфемізми, які створені за допомогою графічних мовних засобів, – це «найменш цікавий вид евфемізму» [Санников 1999, с. 465]. Не зважаючи на це, до графічних способів

евфемії відноситься синкопа (зпущення морфем у середині слова) (*s ... t*) або кінця слова – апокопа (*f ...; d ...*), а також вживання трьох крапок замість усього слова. Варто зазначити, що при проголошенні тексту, що містить графічний евфемізм у вигляді трьох крапок, комунікатору доведеться скористатися прийомом умовчання і реалізація евфемії відбуватиметься вже на фонетичному рівні.

Графічні евфемізми використовуються в друкованих текстах для позначення лайок. Нецензурні слова англійської мови часто узагальнено називають евфемістичним словосполученням *four-letter words* (слова з чотирьох букв), оскільки починаючи з 18-го століття в художній літературі вони частково замінялись зірочками, і очевидним було лише кількість букв (*P **, c ** t*).

Р. Маколей коментує графічну зашифрованість наступним чином: «Вочевидь, що всі хто читав їх знали які букви були опущені, але те, що замість букв стояли крапки створювало ефект того, що їх там якби не було». [Macauley 1994, p. 103].

У мові ЗМІ графічні евфемізми вживаються для субституції нецензурних та табуйованих слів тоді, коли цих слів на думку мовця не можливо уникнути,:

*“Awards shows have caused indecency problems for networks in the past. Rock star Bono uttered the word “f***” on NBC’s broadcast of the 2003 Golden Globe awards. Cher used the word during the 2002 Billboard Music Awards on FOX, and Nicole Richie said both “f***” and “s***” on FOX’s broadcast of the awards show the following year” [BNC].*

Рідке використання графічних евфемізмів у мові ЗМІ пов’язано з тим, що в виданнях, які належать до так званої «жовтої преси», а також в Інтернеті необхідність пом’якшувати грубі і різкі висловлювання відсутня, навпаки, навмисна скандальність і непристойність повідомлення є одним із способів залучення уваги аудиторії. В офіційних ЗМІ, які характеризуються досить

високим рівнем мовної культури і самоцензури, подібні слова і вирази неприпустимі (незважаючи на їх евфемізовану графічну форму).

Слід, однак, зазначити, що маніпулятивний прагматичний потенціал евфемізмів, що реалізуються на графічному рівні, є доволі низьким. Застосування графічної субституції не дозволяє реципієнту отримати нейтральних або позитивних асоціацій, оскільки графічні евфемізми по суті не поліпшують значення денотата, а лише формально «маскують» табуйовану нецензурну одиницю. Попри це натяк на нецензурну лексику, на яку накладено табу, є безперечним, тому це пом'якшує висловлювання виключно на формальному рівні, при цьому на семантико-прагматичному рівні такого пом'якшення не спостерігається.

2.2.2 Прагматичний потенціал фонетичних евфемізмів. У словотворенні сучасних евфемізмів важливу роль відіграють різні способи зміни форми лексичної одиниці. Це пов'язано з тим, що «табуюванню піддається не сам зміст слова, – оскільки останнє неможливо вилучити з життя, а отже, і з мови, – але конкретна мовна форма цього змісту» [Відлак 1967, с. 278]. Фонетична видозміна слова дозволяє адресанту висловити ідею, еквівалентну за змістом забороненому поняттю, і при цьому уникнути негативного ставлення адресата, яке може виражатися у вигляді обурення, гніву, страху чи образи.

Фонетичний спосіб евфемізації мови ґрунтується на звуковій аналогії. До наукового обігу цей термін було введено О. М. Кацевим [Кацев 1988, с. 36]. У лінгвістиці немає загальноприйнятого термінологічної назви для заміни табуйованого слова близькозвучним евфемізмом. Так, В. П. Москвін пропонує термін «паронімічна заміна» [Москвін 2001, с. 65], К. Сільвер та Дж. Німан іменують цей спосіб «фонетичним спотворенням» (*“phonetic distortion”*) [Neaman, Silver 1990, p. 56], Б. Уоррен – «зміна фонем» [цит. за: Москвін 2001, с. 65], А. Домбровська говорить про «фонетичну алюзію» [цит. за: Москвін 2001, с. 66], С. Відлак пише про «евфемістичну контамінацію» і «евфемістичну фонетичну деформацію слова» [Відлак 1967, с. 280].

Звукова аналогія ґрунтується на зміні форми слова-табу, що дозволяє адресату «відволіктись» від табуйованого денотата. Варто наголосити однак на дещо обмеженому характері функціонування аналізованого способу. Сфера використання даного засобу евфемізації мови обмежена. Звукові аналогії є дієвими при створенні евфемістичних субститутів для лайок. Це дозволяє не вимовляти грубе та непристойне слово, але разом з тим натякнути адресату на те, про що йде мова. Так, лексикографічні джерела вказують на щонайменше 9 евфемізмів для грубого **uck*, які утворені шляхом навмисної зміни форми слова *iferk, firk, fig-fig, flame, flick, flop, flub, freak, funk*.

Цей спосіб також активно використовується для утворення евфемістичних найменувань надприродних сил, особливо в англійській мові, оскільки в Англії вважається гріхом згадувати ім'я Бога, і за допомогою різноманітних фонетичних видозмін створюються багато евфемізмів, що позначають це поняття: замість “*God*” («Бог») говорять *Gar, Gum, Dad, Gawd, Godfrey, Goodness*, замість “*Jesus*” («Ісус») – *Jeez, jings, jiggers*, замість “*Christ*” («Христос») – *Chris, cripes, crikey*.

Звукові зміни слова створюють формальну видимість неналежності даного слова до тієї ж системи, до якої відноситься табуйоване слово, з одного боку, а з іншого боку – видимість його приналежності до іншої системи, ніж слово-табу.

2.2.3. Прагматичний потенціал морфологічних евфемізмів. Реалізація евфемістичної зашифрованості на морфологічному рівні досягається завдяки здатності деяких афіксів англійської мови пом'якшувати, «применшувати» лексичне значення кореня, а також завдяки абрєвіації, яка затемнює внутрішню форму слова. У лінгвістиці виділяють три способи евфемізації, які належать до морфологічних способів, зокрема негативна префіксація [Кацев 1988], мейозис [Крысин 2000; Москвин 2001] і абрєвіація [Кацев 1988; Крысин 2000].

У класифікації О. М. Кацева негативна префіксація включена в розділ «Способи зміни форми» поряд з фонетичними способами евфемізації, такими,

як звукова аналогія [Кацев 1988, с. 36]. Однак, на наш погляд, негативна префіксація є явищем морфологічного рівня, оскільки при даному способі утворення евфемізмів відбувається не стільки зовнішня (звукова) зміна форми слова, скільки внутрішня зміна змісту за допомогою допоміжної морфеми (префіксу набору номера).

В. П. Москвін вважає, що негативна префіксація (евфемізми, утворені за допомогою номінації «від протилежного» – за допомогою префіксу *не-* від відповідного антоніма) є різновидом мейозису [Москвін 2001, с. 66]. Однак, цей погляд є дискусійним. Мейозис визначається як «прийом виразності, заснований на навмисному зменшенні інтенсивності властивостей предмета мовлення, дій, процесів» [Крысин 2000, с. 388]. При негативній префіксації спостерігається не применшення інтенсивності властивостей, а повне їх заперечення (*unclean* – заперечення чистоти, *non-sober* – заперечення тверезості). Отже, негативну префіксацію можна розглядати не як різновид мейозису, а як самостійний морфологічний спосіб творення евфемізмів.

Негативна префіксація утворює евфемізм за моделлю: негативний префікс + іменник (прикметник, прислівник), який за своїм змістом протилежний слову-табу.

Евфемізми, які побудовані за принципом заперечення протилежного, Ю. Д. Апресян назвав «полувфемізмами», оскільки, на його думку, вони висловлюють «стриманий осуд ... для негативно оцінюваних властивостей: *нечемний* замість *грубий*, *недобрий* замість *злий*, *неправда* замість *брехня*, *нескромний* замість *хвалькуватий*, *нерозумний* замість *дурний*, *нехороший* замість *поганий*» [Апресян 1995, с. 312].

Незважаючи на «стриманий осуд», який міститься у евфемізмах такого типу, спосіб негативної префіксації є досить продуктивним у сучасній англійській мові. Це пов'язано з тим, що, з погляду психології, заперечення позитивного денотата менше «шкодить» самолюбству адресата, аніж ствердження негативного. Наприклад, вираз “*I have not won*” звучить більш м'яко та менш образливо, аніж аналогічне за змістом “*I have lost*”.

Евфемізм, утворений за допомогою негативної префіксації, «стикається» в тексті з прямою номінацією, що значно знижує його здатність маніпулювати реципієнтом. При цьому можна виділити наступні два випадки:

1) комунікатор може навмисно використовувати пряму номінацію для викриття евфемізму з негативною префіксацією:

*“Government Spokesman Navtej Sarna asserted on Saturday that Deepak Kaul, the official who was allegedly caught in the course of **“undiplomatic activities”** – a euphemism for **spying** – and was ... taken away for questioning by Pakistani police”* [BNC].

2) комунікатор заперечує пряму номінацію і для цього послуговується евфемізмом з негативною префіксацією:

“In Chechnya, money was not stolen. It was an unintended use of funds. These Criminal Rules are different and the terms are different” [BNC].

Із останнього прикладу видно, що використання евфемістичного виразу дає можливість абсолютно по-іншому інтерпретувати події, особливо якщо це стосується подальшого судового розслідування. Лексема *“unintended”* означає лише, що кошти були використані не для тієї мети, а для якоїсь іншої, але все-таки використані, а не вкрадені.

Слід зазначити, що в тих випадках, коли евфемізм з негативної префіксацією використаний в контексті без співвіднесення з прямою номінацією, його маніпулятивний потенціал значно зростає. Наприклад, при описі певних серйозних проблем уникають слова *“hard”*, *“difficult”*, та їх деривати, замість них використовуються евфемізми *“not easy”*, *“not simple”*, які вуалюють значимість проблеми, дозволяють більш м'яко подати матеріал: *“This story showed that the government had not easy relationships with business. Business is afraid of power, the power of the business”* [BNC].

“On this we see that the relationship between the center and the territories is not as simple” [BNC].

Ще одним морфологічним способом реалізації евфемістичного потенціалу є мейозис – «троп, який полягає у зменшенні інтенсивності властивостей (ознак) предмета, явища, процесу» [Скребнев 1979, с. 138].

Внаслідок аналітичного характеру англійської мови подібних афіксів у ній є досить мало:

- префікс *under*: *undernourishment* («недоїдання»), *underemployment* (неповна зайнятість в значенні «безробіття»);

- префікс *semi*: *semiskilled* («недостатньо кваліфікований»).

Евфемізми, утворені шляхом мейозису, якнайбільше прагматичним установкам маніпуляції свідомістю адресата, оскільки їх основу складає «слабо негативний» денотат.

Використання евфемізмів вважається більш дієвим способом для досягнення комунікативних цілей, аніж свідоме викривлення інформації чи брехня, оскільки неправду легко викрити, тоді як евфемізми завуальовують правду та можуть навіть частково знімати моральну чи навіть юридичну відповідальність із мовця. Евфемізми, утворені шляхом мейозису одночасно і називають певне негативне явище, допомагаючи запобігти відвертій брехні, однак разом з тим також називають його у більш м'якому вигляді за рахунок використання відповідних морфологічних засобів – зменшувальних афіксів. Нариклад:

“At the end of 2017, 24,1% of Peru’s children of 5 years or younger suffer from **malnutrition** according to the latest demographic survey by Salud Familiar. “The high rate of **undernourished** children is evidence that most of the population has little knowledge of nutritional culture”, said Victoria Chimpen, dean of the Peru’s School for Nutritionists” [BNC].

У наведеній цитаті автор намагається уникати прямих номінацій (*hunger* («голод»), *hungry* («голодний»)) а використовує мейозисні евфемізми, які надають висловлюванню більш нейтрального змісту, що досить часто є властивим офіційним доповідям міжнародних організацій. Прагматичний ефект застосування евфемізмів полягає у тому, що подана інформація не

викликає обурення у аудиторії через відсутність яскравої емоційно забарвленої лексики.

Використання евфемізмів такого типу приводить до послаблення негативного меседжу, що, в свою чергу, спричиняє спотворення уявлень аудиторії про сутність проблеми, сприяє вуалюванню серйозності і значущості подій. Окрім цього, непряма вказівка на слабо негативний денотат формує ілюзію достовірності поданого повідомлення збільшує маніпулятивний потенціал висловлювання.

Іншим і не менш важливим морфологічним способом творення евфемізмів із високим прагматичним маніпулятивним потенціалом є аббревіація, яка «спрямована на створення більш коротких, у порівнянні з вихідними, структур (словосполученнями або складаннями) з синонімічними їм номінаціями [Лопатин 1990, с. 9].

Аббревіація веде до редукції семантичних ознак заміної лексичної одиниці. З точки зору Є. П. Сенічкиної, аббревіація в порівнянні з повним найменуванням «збільшує відстань між денотатом і сигніфікатом» [Сеничкина 2006, с. 17].

В англійській мові можна виділити наступні типи аббревіатур:

1) аббревіатури «ініціального» типу:

а) буквені (ESN (*educationally subnormal* – букв, нижче норми за освітою) замість *backward* (відсталий); NYR (*not yet returned* – ще не повернулися) замість *dead* (загиблі);

б) звукові (*gork* – *God only really knows* (тільки Бог знає) – пацієнт в комі з високою ймовірністю летального результату);

2) аббревіатури-усічення, коли нове слово утворюється шляхом усічення частини старого (*porn* – замість *pornography*).

Аббревіатура дозволяє завуалювати справжній стан речей, зняти комунікативну напругу. В англійській мові аббревіатури особливо активно функціонують в медичному дискурсі: TIA (“*Transient Ischemic Attack*” – «швидкоплинний ішемічний напад»), STD (“*sexually transmitted disease*” –

«хвороба, що передається статевим шляхом») замість “*syphilis*” («сифіліс»), VPI (“*voluntary pregnancy interruption*” – «добровільне переривання вагітності») замість *abortion* («аборт»).

Абревіатури «ініціального» типу можуть виявитися незрозумілими для когось з учасників мовного акту, і в цьому полягає і незручність, з одного боку, яка проявляється у створенні ефекту неясності, роздратування, з іншого боку, в «незрозумілості» аббревіатур закладені передумови для пом'якшення, оскільки реципієнт у цьому випадку не розуміє усієї серйозності ситуації.

Абревіатури можуть також вуалювати будь-які неприємні явища, події, предмети, які лякають: *WMD* («*weapons of mass destruction*»):

“If anyone was “shamming,” it was Rumsfeld. With his billionaire’s budget for gathering intelligence and an army of thousands of spies, he was dead wrong to assert that Russia had WMDs” [BNC].

Д. Трамп звернувся до сексуальних меншин після теракту в Орландо 12 червня 2016 року, обіцяючи захищати їх, як і всіх американських громадян, від ісламських терористів. Він використовує найсучасніший на той час термін-аббревіатуру LGBTQ (ЛГБТК-спільнота), що позначає всі сексуальні меншини: лесбійки (*Lesbian*), геї (*Gay*), бісексуали (*Bisexual*), трансгендери (*Transgender*), а також люди, не маючи певності в своїй орієнтації та статевій приналежності (*Questioning* або *Queer*).

“As your president, I will do everything in my power to protect our LGBTQ citizens from the violence and oppression of a hateful foreign ideology” [Washington Post].

Таким чином, аббревіація представляється нам ефективним засобом для здійснення маніпулятивного впливу на адресата. Це пояснюється тим, що семантика лексичної одиниці закарбована у корені слова, а отже слово усічене до однієї літери втрачає свій корінь з негативним значенням. Таким чином за сукупністю літер приховуються певні слова, які однак не завжди декодуються у свідомості мовця та реципієнта, оскільки під час досить високої рекурентності аббревіатур вони закарбовуються у пам'яті у готовому вигляді.

Іншими словами відбувається так зване звикання до певної форми, яка досить добре камуфлює реальну негативну семантику лексичних одиниць, які її формують.

2.2.4 Прагматичний потенціал лексико-семантичних евфемізмів. Найважливішим рівнем реалізації евфемії в мові є лексико-семантичний рівень. Мовні рівні, розглянуті у попередніх підрозділах, рідко потрапляють до фокусу лінгвістичних досліджень, оскільки евфемія в основному розцінюється як явище лексичне. Незважаючи на те, що ми дотримуємося широкого розуміння евфемії, не можна не погодитися з тим що основні процеси, що сприяють евфемізації мови, відбуваються саме на лексико-семантичному рівні.

Прагматична сила слова полягає в першу чергу не в інформаційному змісті, а у навіюванні. Первинною функцією слова на зорі людства, на думку Б. Ф. Поршнева, був його сугестивний вплив. «Людські слова здатні перекинути то, що виробила «перша сигнальна система», – створені вищою нервовою діяльністю умовнорефлекторні зв'язки і навіть вроджені, спадкові безумовні рефлекси ... Немає такого біологічного інстинкту в людині, немає такого первосигнального рефлексу, який не міг би бути перетворений, скасований, заміщений зворотним за посередництвом другої сигнальної системи – мови» [Поршнев 2005, с. 143].

Сугестивний вплив слова аніскільки не зменшився на сучасному етапі розвитку суспільства, в епоху бурхливого технічного прогресу і високих інформаційних технологій. Магічна влада слова, його маніпулятивні можливості були використані фашистами при створенні мови Третього рейху (головним редакторам засобів масової комунікації були розіслані спеціальні листи, в яких заборонялося або рекомендувалося вживання тих чи інших слів).

Під час війни у В'єтнамі в США була проведена величезна робота по створенню спеціальної мови для повідомлень преси. Штучно розроблена «підмова» отримала назву *Vietlish* (від складання слів *Vietnam* і *English*). У

лексичній системі вищезгаданих мов, мета яких – маніпулювання людською свідомістю і поведінкою, значне місце займали евфемістичні слова і вирази.

Наприклад, у нацистській Німеччині особливого поширення набули евфемізми до слова *toten* («вбивати»): *abwandern* («переселитися»), *evakuieren* («евакуювати»), *ausmerzen* («викорінити») [Бергсдорф 1982, с. 125]. Під час в'єтнамської війни були розроблені методи побудови складних політичних евфемізмів: в якості евфемізмів функціонували в основному не окремі слова, а великі мовні конструкції з точно вимірними ефектами впливу на свідомість. Маніпулятори свідомістю використовують такі різноманітні лексико-семантичні способи евфемізації, як генералізація, прономіналізація, метафоризація, метонімізація, поляризація, «перенесення з виду на вид», запозичення, складні термінологічні конструкції і т.ін.

Розглянемо докладніше основні лексико-семантичні способи утворення маніпулятивних евфемізмів. Генералізація значення є найбільш типовим семантичним способом евфемізації. Маніпулятивні можливості генералізації величезні, оскільки небажане значення прямої номінації можна в значній мірі зменшити, висловивши його більш загальними словами. У мові англійських ЗМІ склалася ціла система генералізованих евфемістичних позначень. Так, для опису бойових дій часто використовуються номінації з досить загальним змістом: *conflict*, *action*, *operation*, *campaign*, наприклад: “*I gave the orders to our military commanders to prepare the army for a broad and ongoing military operation to strike the terrorist leaders and all those involved*”, *said Mr Olmert*” [BNC].

В мовленні англомовних ЗМІ можна помітити та, що розпливчате і більш нейтральне слово *conflict* практично витіснило з американських ЗМІ слово *war*, що має негативне значення. Цей іменник виступає субституттом в багатьох інших сферах, маючи досить широке значення. Якщо в економіці і дипломатії його перше значення: “*An active disagreement between people with opposing opinions or principles*”, може бути легко застосована, то у військовому дискурсі воно приймає інше значення: “*Fighting between two or more groups of*

people or countries”. Так, президент США використовує даний евфемізм, щоб пом’якшити той факт, що США залучені в велику кількість військових конфліктів і відчують агресію з боку багатьох країн: *“We’ve been on the different side of so many conflicts in the Americas”* [Washington Post]. Або *“Turkey’s military incursion into northern Syria against Kurdish militia opens yet another front in the seven-year Syrian conflict, and risks giving ISIS breathing room just as it was being suffocated”* [BNC].

Популярним евфемізмом для небажаних військових дій став іменник *aggression*. Даний іменник має негативну конотацією, проте вона все ж м’якше, ніж в словах *war* або *military attack*, тому в виступах використовується з метою пом’якшення і завуалювання реального стану справ. Для США така тактика вигідна, тому що інакше їм довелося б визнати супротивника сильною державою, яка здібна приборкати і співпрацювати. *Aggression* ж передбачає, що з подібною поведінкою країни можна з часом впоратися.

“Russian aggression has flagrantly violated the sovereignty and territory of an independent European nation, Ukraine, and that unnerves our allies in Eastern Europe, threatening our vision of a Europe that is whole, free and at peace” [Washington Post].

Відомо, що велика частина евфемізмів внаслідок багаторазового вживання втрачає здатність виконувати своє призначення, тобто послаблювати, нейтралізувати реакцію на слово. Частота використання веде до зміцнення асоціативних зв’язків між новим найменуванням і старим значенням і поступовому перетворенню внаслідок цього евфемізму в свою протилежність, тобто слово-табу.

У повідомленнях про катастрофи з великою кількістю жертв політики вважають за краще використовувати слово «інцидент», так як в його лексичному значенні є семи «випадковість», «непорозуміння», що дозволяє в якійсь мірі пом’якшити ефект впливу на аудиторію.

“This tragic incident should serve to remind us all of the risks the British military shoulder on all our behalf across the world every day” [BNC].

Визначення *tragic* в даному прикладі знімає провину з кого б то не було, тому, що, називаючи щось трагедією, а не злочином, той, хто говорить, робить недоречною розмову про відповідальність, бо у злочину винуватець є, а у трагедії його може і не бути.

Джордж Буш у своєму виступі, присвяченому фінансовій кризі в США, використовує слово *crisis*, що володіє сильною негативною конотацією, кілька разів, тим самим впевнено заявляючи про готовність держави робити все можливе для вирішення даного завдання:

“And today I appreciate you giving me a chance to come and for me to outline the steps that America and our partners are taking and are going to take to overcome this financial crisis” [Los Angeles Times].

Проте, постійне використання прямого найменування додало б виступу надто негативних і песимістичний тон, тому президент використовував в своїх виступах і деякі евфемістичні заміни поняття *crisis*: *“financial turmoil; serious loss; a heavy burden on hardworking people around the world; a global meltdown”*.

У виступах політиків також часто використовується безліч інших виразів, які використовуються для заміни поняття *crisis*, наприклад: *“times of economic strain; pretty tough times; a serious problem; times of such a great challenge; economic storms; a decade of struggle and growing economic insecurity; in this winter of our hardships; these are extraordinary times; difficult and uncertain times”* [Cambridge Dictionary].

Економічні проблеми держави є одними з найбільш гострих, тому лінгвістичний аналіз показав, що евфемістичні заміни, які використовуються політиками, мають широку різноманітність. Вони мають кілька видів формальної репрезентації і можуть бути представлені у вигляді слова, словосполучення чи речення.

Найбільш часті слова, що характеризує економічні проблеми: *challenges, issues, problems*. Дані слова мають широке значення, тому вони не просто пом'якшують вихідну негативну конотацію, а й розмивають її кінцеве сприйняття. Слова з широким значенням отримують конкретизацію тільки в

певному контексті, тому можуть асоціюватися у адресата з великою кількістю денотат, що вигідно в виступах політиків на такі складні і суперечливі теми, як криза. Так, Д. Кемерон в своєму виступі на тему економічного стану Великобританії використовує іменник *issue*, додаючи до нього прикметник *urgent*, яке показує важливість проблеми, проте не називає її своїм ім'ям:

“I have been in office for a month and I have spent much of that time discussing with the Chancellor and with government officials the most urgent issue facing Britain today” [Washington Post].

Виступаючи на суперечливі теми, політики змушені використовувати лексеми із дифузною семантикою, а також слова, позбавлені інформативності, штаповані фрази. Це пом'якшує негативне сприйняття ситуації, применшує справжній масштаб будь-якої економічної невдачі. Так, говорячи про припинення роботи уряду США в 2013 році, яка привела до істотного послаблення фондових ринків країни, а близько 800 тисяч співробітників були відправлені у примусову відпустку без утримання, Барак Обама применшує цілу картину наслідків, використовуючи нейтральне за змістом слово *certain*:

“We know that certain services and benefits that America’s seniors and veterans and business owners depend on must be put on hold” [BNC].

Говорячи про економічну кризу, Обама використовує евфемістично заміну з прикметником *extraordinary*, що робить мова менш зрозумілою слухачеві. У подібному контексті йдуть асоціації з кризою, і адресату складніше визначити про який саме час і які конкретно дії йдеться у виступі:

“These are extraordinary times and it call for swift and extraordinary action” [BNC].

Наведені приклади доводять, що використання евфемістичних замінів у виступах, які зачіпають сферу економіки, є необхідною умовою успішного виступу політика. Перераховані вище евфемізми в більшості випадків є загальновідомими і загальноприйнятими, але це не заважає їм виконувати свою функцію камуфлювання існуючих економічних проблем в США і Великобританії.

Генералізація як спосіб утворення евфемізмів має, на наш погляд, значний маніпулятивний потенціал, оскільки субституція небажаної номінації узагальнюючим або родовим найменуванням, тобто лексемою із широкою семантикою дозволяє позбутися семантичних компонентів, які вмотивовують негативну оцінку. Окрім цього, евфемізми можуть взагалі зостатися поза фокусом адресату, тому такі вирази іноді називають «словмиа-амебами», які не фіксують на собі уваги, оскільки є доволі нейтральними і застосованими до широкого класу об'єктів або явищ.

Іншим різновидом евфемії на лексико-семантичному рівні є метафоризація значень.

Метафоричне перенесення є продуктивним спосіб утворення евфемістичної лексики. Оскільки основне завдання евфемізму полягає в тому, щоб уникнути прямої номінації, а термін «метафора» в широкому сенсі «застосовується до будь-яких видів вживання слів у непрямому значенні» [Арутюнова 1990, с. 296], то евфемізація і метафора якнайкраще доповнюють одна одну.

*“Did the Myanmar military plan its **ethnic cleansing** of the Rohingya in advance?”* [BNC].

*“**Ethnic cleansing** targeting Rohingya Muslims in Myanmar has not stopped despite growing condemnation from the international community, the Trump administration said Tuesday”* [BNC].

Метафора у якості евфемізму має досить великий маніпулятивний вплив. Такий потенціал метафори криється, по-перше, в її семантичній двоплановості, в здатності маскувати предмет думки. По-друге, евфемізми, засновані на метафоричному перенесенні, в тій чи іншій мірі романтизують, поетизують і пом'якшують значення оригінальних слів. Окрім цього, метафора є одним з найбільш образних стилістичних засобів, що дозволяє створити дієвий образ, заснований на яскравих, часто несподіваних, сміливих асоціаціях.

Наступним способом утворення ефмемізмів на лексико-семантичному рівні є метонімізація. Для того щоб зрозуміти сутність даного процесу, звернемося до визначення цього терміну: «метонімія (від грец. *Metonymia* – перейменування) – троп або зворот мови, що базується на регулярному або оказіональному перенесення імені з одного класу об'єктів або одиничного об'єкта на інший клас або окремий предмет, асоційований з даним за суміжністю, залученістю до однієї ситуації» [Арутюнова 1990, с. 300]. Метонімізація значень як спосіб формування евфемістичних одиниць заснована на асоціативних зв'язках між денотатом у сфері табу і нешкідливим денотатом:

“Now instead of the word “fascists” they use the euphemisms “new right” and “right in evening dress.” Europe avoids saying “fascists” [BNC].

В даному контексті комунікатор сам роз'яснює пряму номінацію, однак ідентифікувати подібні евфемізми (тобто зрозуміти, що мова йде про фашистів) в іншому, контексті, який не «викриває» буде досить важко для реципієнта.

*“It’s a course that further divides **Wall Street** from **Main Street**” [Washington Post].*

Дані евфемізми будуються на перенесенні значення, надають мови барвистість, і в даному випадку, скоріше, спрямовані не на камуфлювання денотатів, а на їх поетичний опис, зрозумілий кожному громадянину США. Уолл Стріт – вулиця в Нью-Йорку, яка вважається центром Фінансового кварталу. На ній знаходяться видатна Нью-Йоркська фондова біржа, а також безліч банків, брокерських контор та інших товарних і фондових бірж. Через її значущість для економіки США, весь фондовий ринок США іноді називають Уолл Стріт, і справедливо відзначити, що в даних біржах працюють одні з найбільш забезпечених і заможних городян всієї країни, що задають їй фінансовий курс. Мейн Стріт – це типова назва головної вулиці в невеликому місті чи селі, на якій сконцентрована вся культурна і соціальна життя

населеного пункту. Історично всі міста починали розвиток саме з таких вуличок, які потім залишалися центром і ставали своєрідним символом міста.

Незважаючи на те, що вона буде також центральним бізнес-районом міста, їй буде далеко до великих фінансових центрів США. Також, багато маленьких міст і селищ зазнають фінансових труднощів, які можуть обернутися великою проблемою для всього населення. Тому Б. Обама використовує обидва евфемізми, щоб показати фінансову самостійність багатих, проводячи паралель з Уолл Стріт, яка може завдати шкоди бідному населенню, тобто Мейн Стріт.

Різновидом метонімії є синекдоха – «таке перенесення значення, коли, називаючи частину, мають на увазі ціле або, називаючи ціле, мають на увазі частину цілого» [Реформатський 1996, с. 89]. За допомогою евфемізмів, утворених за допомогою синекдохи, у політиків з'являється можливість витончено маніпулювати людською свідомістю:

*“The authorities of Taiwan over the weekend canceled the act of accreditation on the island for journalists representing the media in mainland China ... Representatives of the banned periodical made sharp statements in response to the decision of the Taiwan government. Xinhua reports that its management is surprised by this decision and demands its immediate cancellation. The statement by the agency underline that this step is preventing a normal journalistic exchange across the **Taiwan Strait** - a euphemism used by Beijing not to call Taiwan another country”* [BNC].

Позначення Тайваню не як самостійної країни, а як усього лише протоки дозволяє Китаю розцінювати свою колишню провінцію в якості певного географічного об'єкта і тим самим принижувати незалежність, суверенність Тайваню.

Для утворення евфемізмів може застосовуватися такий різновид метонімії, як металеписіс. Так, американські та німецькі військові використовують металептичний евфемізм *adjustment of the front* в значенні «retreat». Поданий пом'якшувальний вислів націлений на те, щоб показати, що

не все так погано, і уявити відступ не як відступ, а як оптимізацію ведення військових дій, які буде простіше вести, якщо лінія фронту стане коротшою.

Однак, варто зазначити, що метонімізації не є продуктивним способом створення евфемістичній лексики і досить рідко зустрічається в мові сучасних ЗМІ. Можливо, це пов'язано з тим, що метонімія «не створює контекстуально незалежного значення слова» [Арутюнова 1990, с. 300]. Однак розглянуті приклади виявляють значний маніпулятивний потенціал метонімічних евфемізмів, який пояснюється наявністю певних труднощів, направлених на відновлення асоціативних зв'язків між табуйованим денотатом і евфемізмом. У деяких випадках без володіння необхідними екстралінгвістичними знаннями реципієнт не може зрозуміти пряму номінацію, закамouflьовану евфемізмом.

Поляризація значень іншим способом евфемізації в групі семантичних зрушень в сучасній англійській мові і здійснюється за допомогою повного антоніму прямій номінації (антифраза). У класифікації В. П. Москвіна поданий спосіб формування евфемізмів має назву «антифразис» [Москвин 2001, с. 65].

Здатність лексеми або фраземи висловлювати антонімічні значення у власних кордонах називається енантіосемія [Сенічкіна 2006, с. 124]. Евфемізми, що володіють енантіосемією, властиві всім стилям мови:

- піднесеному (“*to enjoy her majesty’s hospitality*” замість “*to be in prison*” («бути в тюрмі»));
- нейтральному (“*golden age*” замість “*old age*” («старість»));
- зниженому (“*Jack of all trades*” замість «нічого не вміє»).

На думку О. М. Кацева, поляризація виявляється в двох видах: «повної антонімічності денотата і асоціата (типу *coward* («боягуз») в значенні «герой») або – що трапляється набагато частіше – в частковому семантичному контрасті, тобто контрасті лише конотативних (оцінних) компонентів денотата і асоціата (“*joy therapist*” замість “*prostitute*”)» [Кацев 1988, с. 36].

На наш погляд, маніпулятивні можливості даного способу евфемізації залежать від того, чи супроводжується евфемізм в контексті іронічним

ставленням з боку комунікатора, так як іронія здатна викрити завуальований денотат.

Евфемізми, утворені за рахунок поляризації значень і не мають іронічного забарвлення, можуть свідомо перекирчувати факти, часто в цілях політичної пропаганди. Так, *Ministry of Truth* («Міністерство Правди») займалося спотворенням політичних новин і історичних подій, *Ministry of Peace* («Міністерство Миру») вело нескінченні війни то з однією, то з іншою державою, в підвалах *Ministry of Love* («Міністерства Любові») катували в'язнів, *Ministry of Plenty* («Міністерство Достатку») управляло повністю розваленою економікою [Оруелл 1989].

Подібні евфемізми застосовуються і в сучасному суспільстві. Наприклад: *Department of Defence*, яке переважно займається військовими справами.

“The Department of Defense provides the military forces needed to deter war, and to protect the security of the United Kingdom” [BNC].

“Defence Secretary Gavin Williamson reaffirmed the United Kingdom’s commitment to working closely with Ukraine in the face of shared threats when he met Ukrainian Defence Minister Stepan Poltorak on a visit to Odesa” [Government].

За свідченням Р. Холдера, автора словника евфемізмів, в англійській практиці один з найбільш провальних річних звітів може бути названий *“The Years of Progress”* («роки прогресу») [Holder 1995, с. 411].

Установа, призначена для допомоги безробітним, називається в англійських країнах *“Department of Employment”* («служба зайнятості»), хоча проблемою такого роду організацій є якраз незайнятість населення, безробіття (*unemployment*). Так само завдання *“National Health Service”* в Великобританії («Національна Служба здоров'я») є допомога хворим, а не здоровим. Англійський вираз *life insurance*, означає виплату грошей у разі смерті.

Слово *defence* («оборона») фактично є евфемізмом до слова *attack* («напад»): *active air defence* («активний захист з повітря») у військовій лексиці

означає «*повітряний наліт*». Масовані авіоудари по Північному В'єтнаму в лютому 1972 року (139 нальотів) називалися “*protective reaction*”. У сучасному мовленні ЗМІ слова *defence* («захист»), *defensive* («захисний») продовжують вживатися для виправдання військових дій по всьому світу:

“One senior official said the document [“National Security Strategy”]... will for the first time add “preemption” and “defensive intervention” as formal options for striking at hostile nations or groups that appear determined to use weapons of mass destruction against the United States” [BNC].

Незважаючи на те, що при поляризації значень відбувається повна розбіжність прямої номінації та евфемізму, маніпулятивний потенціал даного способу утворення евфемізмів знижується в тих випадках, коли антифразис застосовується в іронічному сенсі.

Таким чином, утворення евфемізмів шляхом поляризації значень створює сприятливі умови для замаскування вихідного змісту, оскільки замість негативного позначення денотата використовується антонімічна номінативна одиниця.

Іншим способом евфемізації виступає запозичення. Цей спосіб евфемізації хоча і поступається за інтенсивністю семантичним зрушенням, все ж досить поширений в англійській мові, оскільки, як справедливо зазначив С. Відлак, «іншомовні слова менше шокують і здаються більш благородними» [Відлак 1967, с. 275].

Розповсюдженими причинами запозичення виявляється необхідність позначення реалій, раніше невідомих носіям мови-реципієнта, або заміни споконвічного словосполучення однієї лексемою, що є наслідком прагнення до економії мовних засобів. Однак з метою евфемізації мови іншомовні слова запозичуються, як «більш придатні для вуалювання суті явища, ніж загальноживана лексика» [Крысин 2000, с. 402].

“The impacts of globalization, deregulation, and free trade on Central American women, whether married or single, are numerous. On either side of the political borders, individual lives and cultures are impacted, often with dire results.

.... *Maquiladoras* created by globalization provide jobs for women with few other options of employment. ... Though the consequences can be devastating, out of chaos and conflict also comes growth. As people become more aware of the negative effects of globalization and its counterparts, changes, though slow, are made” [BNC].

Таким чином, запозичення і терміни як спосіб евфемізації містять в собі значні можливості для прагматичного впливу на реципієнта, що пояснюється цілим рядом причин:

1) іншомовні слова малозрозумілі носіям мови-реципієнта, їх внутрішня є непрозорою;

2) на початковому етапі їх функціонування у цільовій мові вони позбавлені негативних конотацій;

3) іншомовні слова сприймаються мовцями як більш престижні, «благородні», отже, вони можуть «поліпшити» денотат навіть при його безпосередній вербалізації;

Отже на лексико-семантичному рівні евфемізації процес вуалювання інформації є найбільш сильним та значним. При цьому механізмами евфемізації виступають метафоризація, метонімізація та запозичення. Дієвість цього мовного рівня для замовчування інформації полягає в тому, що семантика мовних засобів, які застосовується відволікає реципієнта від справжнього стану подій.

2.2.5 Прагматичний потенціал синтаксичних евфемізмів. Евфемістична зашифровка мови на синтаксичному рівні не є достатньо вивченою. Так, О. М. Кацев лише вказував на те, що евфемія можлива на рівні цілих речень [Кацев 1988, с. 21]. В. П. Москвін у своїй класифікації виділяв такий синтаксичний спосіб формування евфемізмів, як еліпсис [Москвін 2001, с. 66]. Є. К. Павлова, аналізуючи особливості номінації в мові політики США почала третього тисячоліття, наголошує на використанні таких конструкцій, «які можна було б назвати граматичними евфемізмами» [Павлова 2003, с. 66].

Можливо, такі рідкісні згадки про реалізацію евфемістичної потенціалу на синтаксичному рівні пов'язані з тим, що процеси евфемізації вивчаються

переважно в лексикології і розглядаються вченими як заміна одного слова іншим, більш м'яким з точки зору комунікатора. Однак в ряді випадків можна говорити також про заміну однієї синтаксичної конструкції на іншу, яка після проведених з нею трансформацій здатна пом'якшити негативний вплив на адресата і / або приховати від нього небажані факти дійсності.

Синтаксичні способи утворення евфемізмів включають різноманітні трансформації виразів, зокрема вживання перехідних дієслів без додатку, використання пасивного стану замість активного із опущенням виконавця дії, заміна конструкції із твердженням небажаного факту на конструкцію в якій заперечується бажаний факт.

Трансформація словосполучень передбачає виконання ряду операцій, зокрема додавання певного додаткового позитивного компонента, опущення лексеми з негативною чи небажаною семантикою, зведення антонімічних понять в єдине ціле (застосування оксюмору). Залучення лексеми з позитивною семантикою дозволяє вислову отримати позитивну або принаймні нейтральну конотацію.

Наприклад: *“The possibility of limited use of nuclear weapons attracts the most attention today, although, in my opinion, the White House is unlikely to do so. However, there are all signs that this option is not discarded even at the highest level in the US government”* [BNC]. Самт по собі словосполучення *use of nuclear weapons* має вкрай негативну конотацію, так як позначає одну з найжахливіших загроз для всього людства на сьогоднішній день: використання зброї настільки руйнівної сили може привести до зникнення життя на планеті. Тому політики і дипломати не можуть безпосередньо озвучувати подібні загрози. Однак введення в структуру словосполучення евфемістичного визначення *limited* дозволяє комунікатору уявити ситуацію як значно менш небезпечну і в зв'язку з цим знизити рівень соціального занепокоєння. Слово *limited*, яке відіграє роль додаткового позитивного компонента, а також використання негативних конструкцій *is unlikely* та *is not discarded* впливає на свідомість аудиторії, знижуючи її раціонально-критичне

сприйняття і маскуючи реальні масштаби загрози і сприяє переключенню оціночного знаку з негативного на нейтральний.

Іншим способом приховати стан речей є зіткнення компонентів, які суперечать один одному (оксюморон). Оксюморон містить у словосполученні поряд з лексемою із негативною конотацією слово з позитивною конотацією, за рахунок якого і створюється евфемістичний ефект, наприклад: “*According to the President of the Organization of Petroleum Exporting Countries*” (OPEC), “*Kuwait Oil Minister Ahmad Fahd Al-Sabah, if the market is not calmed now, prices may reach 60\$ per barrel. “To prevent a recession in economic growth, prices should remain within reasonable limits,” he said*” [BNC].

Оксюмороні вирази *recession in economic growth* та *negative growth*, вжиті в даному прикладі, є евфемістичними і в той же час парадоксальними, так як, повідомляючи про деяке зниження темпів зростання, вони все-таки не заперечують сам факт зростання: це твердження вказує на те, що зростання відбувається, хоча насправді це не так. Іншими словами відбувається «негативне зростання», і хоча це суперечить законам логіки, все ж свідомість реципієнта фокусується на семантиці лексеми *growth*, що позначає ріст.

Зіткнення компонентів, що суперечать один одному, в рамках одного словосполучення має, на наш погляд, високий маніпулятивний потенціал, оскільки збиває реципієнта з пантелику. Слова з різним оцінним знаком розташовані на протилежних «полюсах» словосполучення, вони ніби обрамляють його: наступний приклад – *downwardly mobile* («регресивно рухливий»). Цей евфемістичний вираз утворений шляхом використання оксюморона, оскільки регрес і рухливість – це несумісні поняття.

“...*Take immigration. Respondents were asked whether they thought “the number of immigrants to America nowadays” should be increased, remain the same or be reduced. Among the downwardly mobile, percent said the number should be reduced; compared with 46 percent among the upwardly mobile. Moreover, 48 percent of the downwardly mobile agreed that “immigrants take jobs away from people who were born in America,” compared with 38 percent of the upwardly*

mobile” [BNC]. Цей синтаксичний спосіб утворення евфемізмів дозволяє маніпуляторам свідомістю повідомити правду, але це робиться таким чином, що в аудиторії складається враження, нібито тимчасові негативні економічні явища не перешкоджають перебігу глобальних позитивних процесів.

Іншим способом досягнення бажаного прагматичного ефекту на рівні синтаксису є вживання цілеспрямовано ускладнених конструкцій, які дозволяють приховати певний зміст та завуалювати справжні інтенції мовця. Комплексні синтаксичні структури ускладнюють здатність реципієнта схоплювати суть описуваних подій. Синтаксична поширеність речення дозволяє зменшити категоричність констатації факту і що відповідно зменшує ступінь соціального засудження: *“The Trump administration has proposed a radical overhaul to the food stamp program that would replace some people’s benefits with a “Harvest box” of products like shelf-stable milk, pasta, peanut butter, meat, and canned fruits and vegetables [Los Angeles Times]. “The government’s decision to stop regular benefit reassessments for some people with “the most severe, lifelong conditions” shows that replacing disability living allowance (DLA) with personal independence payment (PIP) was a waste of time and money, it has been claimed”* [BNC].

У цьому прикладі використовуються водночас декілька евфемістичних прийомів: складна конструкція речення з великою кількістю другорядних членів речення, аббревіація, пасивна конструкція. Сугестивний потенціал подібних словосполучень з ускладненою синтаксичною конструкцією полягає в тому, що вони послаблюють концентрацію значення, ніби розпорошуючи її: *“But three years later, it is unclear what, if anything the Domestic Terrorism Executive Committee has done, despite expectations that its reanimation would better focus efforts throughout the Justice Department to disrupt and detect plots in a more centralized way, as was already being done by the department and FBI when it came to hunting Islamist terrorists”* [BNC].

Розрив головного речення вставною конструкцією, яка за обсягом перевищує його, відволікає читача від підмета та присудка. Зняття негативної

конотації відбувається, по-перше, за рахунок введення додаткового позитивного компонента (*centralized, focus efforts*), по-друге, за рахунок надмірного ускладнення синтаксичної структури, яке робить значно менший прояв негативної оцінки. Наступним синтаксичним способом утворення евфемізмів є еліipsis, який входить до класифікації В. П. Москвіна [Москвін 2001, с. 66]. Під поняттям «еліipsis» розуміється «пропуск в мові або тексті мовної одиниці, структурна «неповнота» синтаксичної конструкції» [Бельчиков 1990, с. 592]. Різновидом еліipsis є заміна активної дієслівної конструкції на пасивну з опущеним суб'єктом дії.

Прагматичний потенціал конструкцій з використанням активного стану замість пасивного були розглянуті голландським лінгвістом Т. А. ван Дейком: «У заголовку типу *“Police kills demonstrator”* поліція стоїть на першому місці – місці суб'єкта, що вказує на роль агента, діяча. У пасивної конструкції *“Demonstrator killed by police”* – «поліція» також знаходиться в ролі агента, але в цьому випадку «демонстрант» стоїть на першому місці, місці суб'єкта. Це вказує на те, що «поліції» тут відводиться менш значуща роль. Нарешті, заголовок *“Demonstrator killed”* може надати «поліції» імпліцитну роль. Журналісти намагаються використовувати такі «понижуючі» синтаксичні структури та імпліцитні обороти, щоб затушувати негативні ролі правлячої еліти» [Дейк Ван 1989, с. 125]. Тексти ЗМІ містять значну кількість пасивних конструкцій з відсутністю вказівки на суб'єкта дії: *“...eight Palestinians were killed during a beach picnic – although the Israel Defence Forces insist that their shells were not responsible”* [BNC].

Для навмисного усунення з мовлення суб'єкта дії мовець може застосовувати також неозначено-особові речення, наприклад, на питання журналістів про тортури ув'язнених в іракській в'язниці Абу-Грейб, глава військового відомства США Дональд Рамсфелд повідомив *“acknowledged that the captives were subjected to various types of pressure”* [Washington Post]. Пом'якшувальний ефект еліipsis при використанні синтаксичної конструкції з пасивним станом або неозначено-особового речення полягає в тому, що

адресат не отримує інформації про виконавця дії, а отже сама дія не може зазнати осуду, оскільки не має конкретного «винуватця», на кого можна було б «повісити» вину. Таким чином, опущення виконавця дії на синтаксичному рівні дозволяє досягти прагматичного ефекту пом'якшення висловлювання.

Іншим способом реалізації евфемістичного потенціалу на синтаксичному рівні є заміна конструкції з твердженням небажаного факту на аналогічну за змістом конструкцію із запереченням бажаного факту. Аналізуючи цей процес на морфологічному рівні, ми наголошували на тому, що заперечення позитивного денотата психологічно комфортніше для комунікатора, ніж твердження негативного. Аналогічні процеси спостерігаються і на синтаксичному рівні, відмінність полягає в тому, що на морфологічному рівні заперечення здійснюється за допомогою префіксів *mis-*, *-dis*, *-un*, *-ill* а на синтаксичному – за допомогою допоміжних дієслів з заперечною часткою *not*.

Для камуфляжу реальності і приховуванні реальних економічних проблем Б. Обама використовує евфемізми з префіксом *ill-* і звернення до історії. Його акцент падає на те, що не можна допустити подібного становища в країні після економічної кризи: *“Think about the America that Franklin Roosevelt saw when he looked out the windows of the White House from his wheelchair – an America where too many were ill-fed, ill-clothed, ill-housed, and insecure”* [BNC]. У загальнозаперечувальних реченнях заперечується присудок, наприклад: *“But unfortunately for the Minister things did not go quite according the plan”* [Los Angeles Times].

Також розглянемо випадки складнішої евфемістичної заміни в промові Б. Обама. Говорячи про своє дитинство, він одного разу згадує: *“I was not born into a lot of money”* [Los Angeles Times]. Він не говорить *“I was born in a low-income family”*, проте це мається на увазі далі в його промові, де він говорить про те, що його ростила одинока мати і дідусь з бабусею, будинок був куплений за допомогою позики, а жити доводилося нелегко, харчуючись іноді завдяки продовольчим талонами. Дана фраза є прикладом евфемізму, який

скрашує реальний стан справ в дитинстві президента з метою не принизити і не образити його власних родичів.

Як окремий випадок даного способу евфемізації можна розглядати переміщення заперечення у рамках синтаксичної пропозиції. Наведемо приклад з інтерв'ю з французькою письменницею Ганною Гавальда: *“Are your books not autobiographical at all? Women writers often like to write books about themselves and their lives”*. – *“I don't think you're right.” At least, you are hardly right about great writers”* [Los Angeles Times]. Замість того, щоб сказати *“I think you are not right”*, письменниця уникає комунікативного конфлікту, побудувавши фразу трохи інакше: *“I do not think that you are right”*. При такій побудові фрази заперечення відноситься не до думки адресата, а до думки комунікатора, що дозволяє зняти відповідальність за занадто різку номінацію, що приводить до втрати обличчя співрозмовника.

Маніпулятивний вплив заміни стверджувальних конструкцій на негативні полягає в можливості подання реальних суспільних проблем як менш важливих та гострих. Використання заперечної синтаксичної конструкції дозволяє мовцю не називати безпосередньо небажані чи негативні факти, що дозволяє уникати негативної оцінки чи осуду. Прагматичний потенціал мови на синтаксичному рівні є на нашу думку найбільш комплексним, оскільки це рівень включає в себе інші мовні рівні, зокрема лексичний, морфологічний та фонетичний. Дієвість евфемістичних конструкцій на синтаксичному рівні пов'язана також із тим, що складність синтаксичних зворотів дозволяє мовцю приховати реальний стан речей через комплексність мовних оборотів, які зазвичай не розчленовуються адресатом на окремі складники, а отже, це ускладнює розпізнавання факту маніпуляції свідомістю через спотворення інформації та викривлення реального стану речей.

ВИСНОВКИ

У даній науковій розвідці була зроблена спроба комплексного висвітлення засобів досягнення евфемістичного ефекту в англійській мові. Загальне визначення евфемізму, враховуючи проаналізовані наукові концепції має наступний вигляд: евфемізм – це одиниця, що замінює певне небажане поняття у конкретній ситуації за допомогою нейтрально або позитивно конотованої лексеми з метою уникнути конфлікту в спілкуванні через маскування неприємних або табуйованих явищ дійсності.

Було встановлено, що причини появи евфемізмів криються в глибинах підсвідомості та історико-культурної пам'яті народу, зокрема потягу до уникнення номінації табуйованих явищ дійсності. Подібні причини можна поділити на дві групи: лінгвальні та екстралінгвальні. До лінгвальних факторів належить потреба не називати табу. Реакцією мовної системи на цю потребу стало утворення одиниць, які маскують або не називають прямо небажані денотати. До екстралінгвальних факторів евфемії відносимо психологічне прагнення уникати комунікативних невдач, вуалювати небажану сутність речей, та бажання повідомити щось адресату так, щоб це було зрозумілим тільки йому, приховати інформацію від небажаних реципієнтів.

Евфемізми можуть бути класифікованими відповідно до ряду критеріїв, зокрема семантичного, лінгво-психологічного та лінгвістичного. Семантичний критерій передбачає групування евфемізмів відповідно до понятійних кіл, лінгво-психологічна класифікація базується на мотивах появи евфемізмів як наприклад, великодушність, співчуття, сором'язливість, ввічливість, відраза або політичні мотиви, лінгвістична класифікація враховує частиномовну, стилістичну приналежність, а також особливості їх деривації.

З когнітивно-прагматичного погляду евфемізація є окремим випадком концептуальної деривації, тобто процесу формування нового сенсу в результаті певного способу інтерпретації вихідного вербалізованого знання, а

евфемізм, таким чином, – один із способів вторинної репрезентації знань в мові. Саме як один із способів концептуальної деривації евфемія може розглядатися в якості особливого механізму мислення в одному ряду з іншими його механізмами: концептуальною метафорою, концептуальною метонімією, концептуальною інтеграцією. В основі вторинного переосмислення мовних одиниць в ході евфемізації лежить взаємодія реальної і ціннісної (ідеальною) картин світу. Невідповідність навколишньої дійсності і первинних позначень прийнятої системи цінностей викликає у комунікантів негативну реакцію (почуття страху, сорому, такту і т. д.) і, відповідно, потреба в іншому, більш нейтральному позначенні.

Аналіз наукової літератури дозволив виділити три принципи формування евфемізмів: нейтралізація негативно оціночних компонентів вихідного концепту, зниження ступеня негативно оцінки, зміна оцінного знаку висловлювання з негативного на позитивний. У цьому контексті евфемізми виконують наступні функції: вуалітивну, кооперуючу, превентивну, риторичну, елевативну, конспіративну та дистортивну.

Було встановлено, що евфемізми мають досить високий сугестивний та маніпулятивний потенціал. Їх прагматичний ефект полягає у тому, що вони виступають засобом маніпуляції та досить часто використовуються у політичному дискурсі через постійне бажання політиків впливати на масову свідомість. Основними аспектами прагматичного впливу евфемізмів на реципієнта є: 1) приховування справжньої сутності явища за рахунок створення нейтральної або позитивної конотації, що досягається за допомогою позитивних асоціацій та принципу «буфера»; 2) більш сильний вплив на реципієнта за рахунок характеру прихованої семантики евфемізмів; 3) маніпулювання свідомістю адресата через те, що евфемізми не завжди легко розпізнати у потоці мовлення, а отже, їх вплив може бути непомітним.

Проведений аналіз довів, що евфемістичні процеси можуть проходити на різних рівнях мовної системи, зокрема на фонетичному, графічному, морфологічному, лексичному та синтаксичному. Графічні евфемізми

використовуються на письмі у вигляді трьох крапок замість пропущеної літери для позначення лайок. Фонетичним способом евфемізації мови є звукова аналогія. При звуковій аналогії відбувається зміна форми слова-табу, що сприяє ефекту відсторонення від табуйованого денотата, тобто замінюється певна фонема у результаті чого відбувається паронімічна субституція.

Реалізація евфемістичної зашифрованості на морфологічному рівні досягається завдяки здатності деяких афіксів англійської мови пом'якшувати, «применшувати» лексичне значення кореня, а також завдяки аббревіації, яка затемнює внутрішню форму слова. На морфологічному рівні виділяють три види евфемізації – негативну префіксацію, мейозис та аббревіацію.

Найбільш продуктивним для утворення евфемізмів є лексико-семантичний рівень мовної системи. Саме на цьому рівні сугестивний та маніпулятивний характер евфемістичних субститутів виявляється найбільшим. Механізмами утворення евфемізмів на цьому рівні виступають метафоризація, метонімізація, поляризація та запозичення. Сутність генералізації полягає у заміщенні небажаного слова лексемою з більш широким значенням, наприклад “*conflict*” замість “*war*”.

Під час метафоризації семантичний зсув заснований на більш-менш очевидній схожості між предметом або поняттям в сфері табу і відповідним денотатом поза цією сферою, наприклад “*ethnic cleansing*” замість “*genocide*”. Метонімізація як спосіб творення евфемізмів базується на регулярному або оказіональному перенесення імені з одного класу об'єктів або одиничного об'єкта на інший клас або окремий предмет, асоційований з даним за суміжністю, залученістю до однієї ситуації, наприклад Wall Street, на якій розташована фондова біржа асоціюється з бізнесом в цілому, та в деяких негативних контекстах може вживатися замість слова *economy*.

Поляризація здійснюється за допомогою повного антоніму прямій номінації (антифраза), наприклад (“*to enjoy her majesty's hospitality*” замість “*to be in prison*” («бути в тюрмі»). Запозичення як механізм евфемізації є продуктивним, коли є необхідність позначення реалій, раніше невідомих

носіям мови-реципієнта, або заміни споконвічного словосполучення однієї лексемою, що є наслідком прагнення до економії мовних засобів, наприклад “*Maquiladoras*” замість “*conveyer*”. Дієвість запозичення полягає у тому, що іншомовні слова є менш зрозумілими, навіть якщо вони мають негативну семантику, негативна конотація в мові за ними ще не є закріпленою, а також вони мають більш «благородний» ореол і характеризуються престижністю.

В якості синтаксичних способів утворення евфемізмів функціонують різноманітні трансформації словосполучень, еліпсис (зокрема, безоб’єктне вживання перехідних дієслів і заміну активної дієслівної конструкції на пасивну з опущеними суб’єкта дії), заміну позитивної конструкції (з твердженням небажаного факту) на аналогічну за змістом негативну конструкцію (з запереченням бажаного факту).

Проведений аналіз дозволяє наголосити, що застосування евфемізмів має високий прагматичний потенціал. Тому, евфемізми часто використовуються у мові політиків та ЗМІ, що пояснюється необхідністю маніпулювання свідомістю реципієнта шляхом подання небажаної та негативної інформації у більш м’якому привабливому світлі.

Тому, **перспективною** подальшого дослідження може стати аналіз функціонування евфемізмів в політичному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. Москва : Языки русской культуры, 1995. 472 с.
2. Арутюнова Н. Д. Метафора. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 296 с.
3. Арутюнова Н. Д. Метонимия. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 300 с.
4. Бергсдорф В. Политика и язык. Язык, идеология, политика : реферативный сборник. Москва : ИНИОН АН СССР, 1982. С. 119–126.
5. Бессонов Б. Н. Пропаганда и манипуляция. Реклама : внушение и манипуляция. *Медиа-ориентированный подход*. Самара : Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. С. 703–726.
6. Болдырев Н. Н. Когнитивный аспект эвфемизации (на материале английского языка). *Вопросы когнитивной лингвистики*. Саратов : СГТУ. 2010. №2. С. 5–11.
7. Болинджер Д. Истина – проблема лингвистическая. *Язык и моделирование социального взаимодействия* / общ. ред. В. В. Петрова. Москва : Прогресс, 1987. С. 23–43.
8. Борисенко В. И. Эвфемизмы в языке буржуазной пропаганды США. *Социальная лингвистика и общественная практика*. Киев : Вища школа, 1988. С. 147–159.
9. Варбот Ж. Ж. Табу. Русский язык : энциклопедия / под ред. Ф. П. Филина. Москва : Советская энциклопедия, 1999. 345 с.
10. Васильев А. Д. Слово в российском телеэфире : Очерки новейшего словоупотребления. Москва : Наука, 2003. 224 с.

11. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. 19 с.
12. Веремчук Е. О. Лексико-семантичне поле SPACE / КОСМОС в англійській мові : лінгвокогнітивний та лінгвосинергетичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 253 с.
13. Видлак С. Проблема эвфемизма на фоне теории языкового поля. *Этимология*. Москва : Наука, 1967. С. 267–285.
14. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка. Москва : Высшая школа, 1981. 334 с.
15. Грачев Г. В., Мельник И. К. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия. Москва : Алгоритм, 2002. 288 с.
16. Дейк Т. В. Язык. Познание. Коммуникация : сб. работ. Москва : Прогресс, 1989. 311 с.
17. Доценко Е. Л. Психология манипуляции : феномены, механизмы и защита. Москва : Юрайт, 2000. 344 с.
18. Евсеева Н. А. Культура и языковые запреты. *Вестник МГУ. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. Москва, 2000. Сер. 19. № 2. С. 43–47.
19. Желтухина М. Р. Тропологическая суггестивность масс-медиального дискурса : о проблеме речевого воздействия тропов в языке СМИ. Волгоград : Изд-во ВФ МУПК, 2003. 656 с.
20. Кантур К. О. Антропосемічні евфемізми та їх функціонально-прагматичні особливості (на матеріалі англійської, французької, української та російської мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2011. 21 с.
21. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. Москва : Алгоритм, 2004. 528 с.
22. Кассирер Э. Техника современных политических мифов. *Вестник МГУ. Философия*. Москва, 1990. Серия 7. № 2. С. 58–68.

23. Кацев А. М. Эвфемизмы-неологизмы в английском языке. *Лексическая семантика и фразеология*. Ленинград, 1988. С. 64–74.
24. Кацев А. М. Языковое табу и эвфемия : учеб. пособ. к спецкурсу. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1988. 80 с.
25. Коляда Е. К. Евфемізми як засіб маніпуляції у політичному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*. Луцьк : Східноєвропейський національний університет, 2015. №2. С. 97–103.
26. Комова С. В. Манипулятивные технологии как стратегии виртуального моделирования и программирования реального мира. *Культурная жизнь юга России*. Краснодар, 2005. № 3. С. 16–20.
27. Крысин Л. П. Иноязычное слово в роли эвфемизма. *Русский язык в школе*. Москва, 1999. № 3. С. 71–74.
28. Крысин Л. П. Эвфемизмы в современной русской речи. *Русский язык конца XX столетия*. Москва : Языки русской культуры, 2000. С. 384–406.
29. Кульман А. Д. Слова-прикрытия как средство манипулирования общественным сознанием. *Техника дезинформации и обмана* / под ред. Я. Н. Засурского. Москва : Мысль, 1978. С. 144–159.
30. Ларин Б. А. Об эвфемизмах. *Ученые записки ЛГУ*. Ленинград, 1961. № 301. С. 110–124.
31. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. Москва : Просвещение, 1969. 214 с.
32. Лепский В. Е. Субъектный подход и рефлексивные механизмы манипулирования сознанием и поведением. *Проблемы информационно-психологической безопасности*. Москва : Институт психологии РАН, 1996. С. 76–86.
33. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой. Москва : Советская Энциклопедия, 1990. 685 с.
34. Лобецька І. М. Особливості вживання евфемізмів в англійській та українській мовах. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті*

сучасного ВНЗ : зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 21 берез. 2017 р. Київ, 2017. С. 163–167.

35. Манютіна О. І. Лексико-семантичні та функціональні особливості евфемізмів у сучасній англійській мові (на матеріалі бульварної жіночої прози ХХ-ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2009. 20 с.

36. Мегентесов С. А., Мохамад И. Лингвистические аспекты психического воздействия и приемов манипуляции. Краснодар : Новация, 1997. 111 с.

37. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика. Москва : Аспект Пресс, 2000. 207 с.

38. Мосієвич Л. В. Вплив стереотипу на ранжування евфемізмів / дисевфемізмів в англomовному політичному дискурсі. *Вісник ХНУ ім. В. І. Каразіна. Іноземна філологія*. Харків, 2015. Вип. 81. С. 75–80.

39. Москвин В. П. Эвфемизмы : системные связи, функции и способы образования. *Вопросы языкознания*. Волгоград, 2001. № 3. С. 58–69.

40. Москвин В. П. К типологии способов эвфемистической номинации. *Кирилло-Методиевские традиции на Нижней Волге* : материалы науч. конф., г. Волгоград, 24 мая 2002 г. Волгоград, 2002. Вып. 5. С. 126–135.

41. Обвинцева О. В. Эвфемизм в политической коммуникации : на материале англ. языка в сопоставлении с русским : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Екатеринбург, 2003. 19 с.

42. Павлова Е. Д. Скрытое воздействие средств массовой информации на массовое сознание как социально-философская проблема : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11. Москва, 2004. 154 с.

43. Павлова Е. К. Некоторые особенности номинации в языке политики США начала третьего тысячелетия. *Вестник МГУ. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. Москва, 2003. № 4. С. 60–68.

44. Панкратов В. Н. Манипуляции в общении и их нейтрализация : практическое руководство. Москва : Изд-во Института Психотерапии, 2001. 208 с.

45. Поршнева Б. Ф. Социальная психология и история. Москва : Наука, 2005. 232 с.
46. Почепцов Г. Г. Паблик рилейшнз, или как успешно управлять общественным мнением. Москва : Центр, 2003. 320 с.
47. Ребуль О. Язык и идеология : реферативный сборник. Москва : ИНИОН АН СССР, 1986. 32 с.
48. Реформатский А. А. Введение в языковедение. Москва : Аспект Пресс, 1996. 536 с.
49. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры. Москва : «Языки русской культуры», 1999. 541 с.
50. Сеничкина Е. П. Эвфемизмы русского языка : спецкурс. Москва : Высшая школа, 2006. 151 с.
51. Силинский С. В. Эвфемизмы в современной американской прессе. *Антропоцентризм в языке и речи* : межвуз. сб. / отв. ред. Л. П. Чахоян. Петербург : Изд-во СПУ, 2003. С. 168–174.
52. Солганик Г. Я. Публицистика как искусство слова. *Поэтика публицистики*. Москва : Изд-во МГУ, 1990. С. 3–9.
53. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды. *Языковая номинация*. Москва, 1977. С. 129–222.
54. Темирбаева Е. К. Эвфемизмы в языке политики и в художественной литературе. *Слово в словаре и тексте*. Москва : Изд-во МГУ, 1991. С. 13–21.
55. Торопцева Е. Н. Эвфемистические наименования в аспектах языка, истории и культуры : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 2003. 193 с.
56. Фрэзер Дж. Золотая ветвь : Исследование магии и религии. Москва : Политиздат, 1980. 831 с.
57. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Волгоград : АРИСТ, 2000. 368 с.
58. Шейгал Е. И. Эвфемизация в политическом дискурсе. Языковая личность : проблемы креативной семантики. Волгоград : ПРЕСС, 2000. С. 158–171.

59. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием : учебник / науч. ред. Я. Н. Засурский. Москва : Мысль, 1980. 326 с.
60. Януш О. Евфемізми і мовна естетика. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Філологічні науки*. Одеса, 2012. С. 32–35.
61. Allan K., Burrige K. Euphemism and Dysphemism. Language used as shield and Weapon. New York : Longman, 1991. 263 p.
62. Blank A. Co-presence and Succession : A Cognitive Typology of Metonymy. *Metonymy in Language and Thought* / ed. by G. Radden. Amsterdam : John Benjamins, 1999. P. 169–191.
63. Burrige K. Political correctness : euphemism with attitude. *English Today*. New York : Longman, 1996. Vol. 12, No. 3. P. 42–49.
64. Dancygier B. Figurative Language. Cambridge : Cambridge UP, 2014. 242 p.
65. Holder R. W. A Dictionary of Euphemisms : How not to say what you mean. Oxford : Oxford University Press, 2003. 501 p.
66. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar : Theoretical Prerequisites. Stanford : Stanford University Press, 1987. 540 p.
67. Lawrence J. Unmentionables and Other Euphemisms. London : Gentry Books, 1993. 84 p.
68. Littlemore J. Metonymy : Hidden Shortcuts in Language, Thought and Communication. Cambridge : Cambridge UP, 2015. 227 p.
69. Macaulay R. The Social Art. Language and its Users. Oxford : Oxford University Press, 1994. 241 p.
70. May D. Euphemisms and the Media II Fair of Speech : *The Uses of Euphemism* / edited by D J. Enright. Oxford : Oxford University Press, 1985. P. 122–134.
71. Neaman J. S., Silver C. G. Kind Words : A Thesaurus of Euphemisms. New York : Facts on File, 1990. 373 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

72. (BNC) British National Corpus. URL : <https://www.english-corpora.org/bnc/> (дата звернення: 25.08.2022).

73. Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення: 10.09.2022).

74. (LDO) Longman Dictionary Online. URL : <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 12.09.2022).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

75. Government. URL : <https://www.governmentnews.com.au/> (дата звернення: 15.10.2022).

76. Los Angeles Times. URL : <https://www.latimes.com/> (дата звернення: 23.10.2022).

77. Washington Post. URL : <https://www.washingtonpost.com/> (дата звернення: 15.09.2022).

SUMMARY

The presented paper reveals the peculiarities of euphemizing processes in the English language.

The object of research is the euphemistic phenomenon in the English language.

The subject is linguopragmatic aspects of euphemisms functioning.

The aim of the paper is to determine the linguopragmatic potential of euphemizing means in the English language. It determined the accomplishment of the following objectives:

- systematize theoretical information concerning the issues of euphemisms; - characterize lingual and extralingual aspects of euphemisms;
- reveal the linguopragmatic potential of euphemistic units;
- describe the types of euphemisms in the English language;
- unravel the suggestive potential of euphemism.

The novelty of the research consists in the complex analysis of euphemistic means in the English language on different levels of the language system and clarification of the linguopragmatic effect which is achieved by euphemism usage.

The reason for euphemism creation is the intrinsic necessity of human conscience to substitute acceptable words for taboos. Euphemisms are the result of conceptual derivation which is the formation of a new sense via interpreting the original negative idea. Euphemisms are classified according to semantic psychological and linguistic criteria. Euphemistic processes encompass phonetic, graphic, morphological, lexical and syntactic levels. Therefore, euphemisms are frequently used in mass media and in political speeches which is explained by their high potential for manipulating of recipients' consciousness which is done by means of presenting negative undesired information in more pleasant acceptable way.

Key words: *connotation, euphemism, language level, pragmatics, suggestion*

Декларація

академічної доброчесності

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Меліна Дарія Віталіївна, студентка 2 курсу, форми навчання заочна, факультету іноземної філології спеціальність мова і література (англійська), освітньо-професійна програма магістр, адреса електронної пошти, dashamelina017@gmail.com – підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Способи досягнення пом'якшувального ефекту в англійській мові: лінгвопрагматичний аспект» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____